

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881.

Första Kammaren.

N:o 32.

Lördagen den 9 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 19 sistlidne Mars och den 7 innevarande April bordlagda Memorial N:o 9, i fråga om uppförande af riksbankshus å Helgeandsholmen.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.*

1:sta—4:de punkterna.

Herr Statsrådet Themptander: Då jag har begärt ordet i denna fråga, är det temligen gifvet, att jag i min ställning icke kommer att yttra mig hvarken derom, huruvida Riksbanken kan ega behof af någon ny lokal, ej heller derom, huruvida, för den händelse ett sådant behof skulle förefinnas, den plats, som nu är i fråga, företrädesvis må vara den lämpliga. Likaledes tillkommer det mig icke att inlåta mig på frågan, om hvilka uppoffringar från Riksbankens sida skäligen kunna ifrågakomma för att åt densamma förvärfva ny plats. Allt detta är ämnen, med hvilka, såsom varande rena förvaltningsfrågor rörande Riksbanken, regeringen med sin ställning till denna bank naturligtvis icke har att taga någon som helst befattning.

Då emellertid den framställning från bankofullmäktige, hvilken föranledt det nu föredragna memorialet från Banko-Utskottet, grundar sig på ett Kongl. Maj:ts beslut, torde det vara ganska naturligt, att jag deraf ser mig uppfordrad att med några ord yttra mig i ämnet — icke därför att något initiativ i denna fråga utgått från regeringen, ty, såsom jag nyss nämnde, berör hela saken ett förvaltningsområde, med hvilket regeringen icke har något att skaffa. Det är visserligen sant, att Riksbankens förflyttning till Helgeandsholmen är beroende af hofstallets förflyttande från Helgeandsholmen, men, mine Herrar, hvarken konungen personligen, ur synpunkten af sin hofförvaltnings intresse, eller Kongl. Maj:ts regering har egt någon som helst anledning att i fråga om hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen taga något initiativ. Förhållandet är helt enkelt det, att sedan bankofullmäktige hos Kongl. Maj:t gjort en förfrågan, huruvida och på

Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)

hvilka vilkor det skulle låta sig göra att åt Riksbanken förvärfva plats för en byggnad på Helgeandsholmen, Kongl. Maj:t har, dels för att tillmötesgå den sålunda från Riksbankens fullmäktige uttalade önskan och dels för att ådagalägga sitt intresse för frågan om Helgeandsholmens ordnande, lemnat sitt medgifvande till hofstallets förflyttning derifrån och holmens upplåtande åt Riksbanken under vissa af Kongl. Maj:t bestämda vilkor. Skulle man nu hafva egt utsigt, att denna fråga vid innevarande riksdag skulle hafva kunnat vinna sin lösning, eller med andra ord: skulle man kunnat hoppas, att denna Riksdag skulle acceptera bankofullmäktiges framställning och dermed också det af konungen gjorda erbjudandet, då skulle jag visserligen hafva egt anledning att vid detta tillfälle närmare ingå på frågan om den ganska väsentliga skiljaktighet, som förefinnes mellan å ena sidan konungens erbjudande och bankofullmäktiges i nära öfverensstämmelse dermed affattade förslag samt å andra sidan det tillstyrkande, som Banko-Utskottets majoritet afgifvit. Då emellertid, i följd af Andra Kammarens beslut, frågan sannolikt har för denna riksdag förfallit, torde det vara af mindre intresse att nu närmare inlåta sig på denna skiljaktighet, som ju icke kan ega någon synnerligt stor betydelse, då denna Kammares beslut väl näppeligen lärer få karakteren af annat än en opinionsyttring i motsatt riktning mot Medkammarens. Så mycket vill jag dock säga, att, om Riksdagen accepterat konungens erbjudande genom att lemna sitt bifall till bankofullmäktiges förslag, hade derigenom ett definitivt beslut varit fattadt om Riksbankens förflyttning *till* och hofstallets förflyttning *från* Helgeandsholmen. Deremot är uti Banko-Utskottets förslag hela denna fråga gjord beroende af medgifvande jemväl från Stockholms kommuns sida. Det medgifvande, Utskottet har ifrågasatt från Stockholms kommun, afser visserligen endast, huruvida kommunen vore villig att åtaga sig de kostnader, som kunde vara förbundne med Helgeandsholmens framtida ordnande, men det är alldeles gifvet att, då kommunen enligt Utskottets förslag skulle få frågan i dess helhet i sin hand, kommunen också skulle ega tillfälle att, om den så ville, tillintetgöra det beslut, om hvilket konung och Riksdag enats rörande hofstallets förflyttning. För min del förbiser jag visst icke den stora betydelsen af att Helgeandsholmen ordnas och försättes i ett dess läge värdigt skick, men jag tror, att just därför, att man eger ett sådant intresse, man också må önska, att man verkligen någon gång enades om att vidtaga åtgärder, som kunde på ett afgörande sätt närma oss till detta mål. Med ett bifall till bankofullmäktiges förslag hade man ingalunda undanskjutit tillfället för Helgeandsholmens ordnande. Tvärtom hade ju detta tillfälle varit öppet lemnadt för Stockholms kommun — tack vare de förbehåll till stadens förmån, som i sådant afseende blifvit gjorda af Kongl. Maj:t och af bankofullmäktige, och med afseende å hvilka förbehåll ett ytterligare steg till stadens förmån blifvit taget i den reservation, som afgifvits af Banko-Utskottets ärade ordförande. Nu har visserligen Banko-Utskottets majoritet förestält sig, att, om man icke gjorde till ett vilkor, att staden på förhand åtog sig dessa kostnader, man kunde äfventyra, att omsorgen om Helgeandsholmens framtida ordnande blefve helt och hållet öfverflyttad på staten. Till svar derå ber jag emel-

lertid endast få säga, att, om staten i stället för ett hofstall bygger ett riksbankshus på Helgeandsholmen, lärer väl icke därför statens skyldighet att ordna holmen blifva större, än den för närvarande är — och sjelfva förläggandet till Helgeandsholmen af ett riksbankshus lärer väl icke i och för sig påkalla synnerligen kostsamma anordningar med afseende å holmen i öfrigt. Deremot är jag förvissad, att det intresse, Stockholms kommun med rätta eger, att få Helgeandsholmen ordnad, är så mäktigt och så starkt, att, när denna fråga enligt bankofullmäktiges förslag och Kongl. Maj:ts beslut skulle hafva lemnats öppen för underhandlingar mellan staten och kommunen, och när denna fråga en gång förelegat för afgörande hos stadens myndighet, utan att vara sammanbunden med andra frågor, som försvårade dess lösning, kommunen icke skulle hafva undanskjutit det tillfälle, som då erbjudits att bringa frågan om Helgeandsholmens ordnande till en lycklig lösning.

Såsom jag redan anmärkt skulle jag, derest frågan nu hade kunnat leda till något resultat, ansett mig uppfordrad att tillstyrka Kammararen att låta sitt beslut affattas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bankofullmäktiges eller Banko-Utskottets ordförandes förslag; men, såsom frågan nu står, har jag endast att beklaga, att äfven det nu gifna tillfället till ordnande af denna viktiga angelägenhet kommit att blifva obegagnadt, och att frågan derigenom blifvit undanskjuten till en oviss och sannolikt ganska aflägsen framtid.

Herr Förssell, Hans: I öfverensstämmelse med hvad nyss blifvit yttradt från statsrådsbänken tillåter jag mig för Kammararen framhålla, att det nu föreliggande ärendet för hvar och en, som betraktar det med oförvillad blick, hufvudsakligen och uteslutande är en riksbanksfråga. Det är alldeles icke fråga om att här tillmötesgå någon H. Maj:t Konungens önskan att få sitt hofstall förflyttadt till en annan plats med så eller så stor kostnad, utan snarare att mottaga en Konungens uppoffring af den bekvämlighet, som för både hof- och stallförvaltningen erbjuder sig med den nuvarande platsens bibehållande; en uppoffring som H. Maj:t Konungen gjort för att tillmötesgå en från Riksdagen, från fullmäktige i Riksbanken och äfven från Stockholms kommun mångfaldiga gånger uttalad önskan. Herrarne behagade erinna sig, att Riksdagen år 1875 till Kongl. Maj:t aflät en underdånig skrifvelse, som otvetydigt häntydde just på denna önskan att för Riksbanken förvärfva en plats på Helgeandsholmen. Häri instämde då representerarna för Stockholms kommun, och ärendet hade sedan dess, redan under den tid jag förestod Finansdepartementet, genomgått åtskilliga stadier hos vederbörande myndigheter. Nu ändtligen syntes ärendet vara fullt färdigt, färdigt deri, att bankofullmäktige kommit till den öfvertygelse, att ingen annan plats kunde för Riksbanken vara bättre, bekvämare och mera lugn än just platsen på Helgeandsholmen, och att dess fördelar voro så stora, att Riksbanken väl kunde ikläda sig alla de uppoffringar och underkasta sig alla de kostnader, som erfordrades för hofstallets förflyttning från Helgeandsholmen. I denna bankofullmäktiges åsigt har Banko-Utskottet till alla delar instämt: Banko-Utskottet säger: att det »med fullmäktige till alla delar instämmer i deras omdöme ej mindre om de nuvarande riksdagsbyggnadernas otill-

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

fredsställande inredning för så väl bankgöromålens skötande som för den allmänhet, hvilken med Riksbanken har personlig beröring, än ock om deras olämpliga läge i afseende å eldfara från angränsande byggnader äfvensom med hänsyn till handels- och affärsrörelsen inom Stockholm samt den ritning, hvari hufvudstadens bebyggande och utvidgning numera obestriddligen fortgår;» Utskottet är derjemte »af den mening, att någon i alla afseenden lämpligare plats inom Stockholm för ett riksbankshus, än på Helgeandsholmen, ej står att finna,» och det »har på dessa grunder och då någon annan för uppförande af en sådan byggnad passande tomt i nämnda tätt och dyrbart bebyggda trakt af hufvudstaden svårigen skulle kunna för det belopp, som nu blifvit ifrågasatt, eller 1,200,000 kronor förvärfvas,» funnit anledning »på det kraftigaste tillstyrka, att det tillfälle, som nu erbjuder sig, att kunna få Riksbanken förflyttad till Helgeandsholmen, må varda begagnadt.» Jag är öfvertygad om, att Kammaren, med behjertande af dessa skäl och af intresse för Riksbanken, i hufvudsak instämmer med Banko-Utskottet och bifaller dess tillstyrkan — men, mine Herrar, här har också ett annat berättigadt intresse gjort sig gällande: Stockholms kommuns intresse för hufvudstadens förskönande. Kongl. Maj:t har behjertat äfven detta och ansett, såsom jag tror med skäl, att Stockholms kommun, som har detta intresse, också bör i sin mån bidraga till frågans lösning, dock icke mer än skäligt är, men likväl så mycket, som den bidrager till ordnande och förskönande af hvilken annan framstående plats som helst i hufvudstaden. Derför har Kongl. Maj:t begärt, att Stockholms kommun skulle berättigas att få vissa delar af Helgeandsholmen till sin disposition fri och obebyggd mot vissa skyldigheter i fråga om holmens och dessa delars ordnande. Nu har Banko-Utskottet af för mig icke fullt begripliga skäl ändrat denna framställning så, att det gjort ett sådant Helgeandsholmens ordnande från Stockholms kommuns sida *till vilkor* för hela frågan om Riksbankens förläggande på Helgeandsholmen. Denna slutsats synes mig icke stå i fullkomlig öfverensstämmelse med den premiss, från hvilken Banko-Utskottet utgått, eller den stora vigten för Riksbanken af platsens erhållande. Ty om det för Riksbanken är af vigt och betydelse att få denna plats på Helgeandsholmen, och om priset är skäligt, hvarför skall då detta Riksbankens intresse göras beroende af en tillfällig majoritets inom stadsfullmäktige stämning? Jag kan icke förstå vigten af det skäl, som Banko-Utskottet anført; det är rädsla för att i annat fall möjligen staten eller Riksbanken skulle få åtaga sig ordnandet af holmen, men den faran synes mig i sanning vara bra liten; ty om Stockholms kommun skulle vägra att fullgöra det vilkor, som blifvit uppställt, skulle deraf följa något, som för Stockholms kommun vore mycket betänkligare än för staten, nemligen att Riksdagen sedermera vore oförhindrad att fylla Helgeandsholmen med allmänna byggnader — och på sådant sätt vunne verkligen staten så stora fördelar af tomtplatser, att den mycket väl kunde betala ordnandet af holmen. Jag tänker mig att, om frågan på det sättet föreläge för Stockholms stads fullmäktige, de skulle betänka sig två gånger, innan de afsloge uppfyllandet af ett så obetydligt vilkor och underkastade sig en sådan möjlighet som den nu nämnda. Jag tillåter mig derföre att föreslå den

*IFrågasatt
uppförande af
riksbankshus på
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

ändring i Banko-Utskottets hemställan, att första punkten skulle lyda så, att Riksdagen måtte besluta: »att för upplåtelse till Riksbanken, i och för uppförande af nytt riksbankshus, af samtliga de kronan tillhöriga tomterna å Helgeandsholmen, äfvensom för bortflyttandet från holmen af de för hofstallets räkning använda, staten tillhöriga byggnaderna derstädes ett belopp af 1,200,000 kronor skall för uppförande af nytt hofstall äfvensom af ett vaktstall i Kongl. Slottets närhet ställas till Kongl. Maj:ts förfogande att i mån af behof under detta byggnadsarbetes fortgång, efter Kongl. Maj:ts förordnande, utaf bankofullmäktige af Riksbankens medel utbetalas;» hvarefter det följande af punkten skulle utgå, samt att i tredje punkten skulle såsom första moment införas: »att Stockholms kommun berättigas att, efter förvärfvande och nedrivande af bazarbyggnaden vid Norrbro, dels till rätande af holmens norra strand förfoga öfver den del af Helgeandsholmen, som ligger norr om en från sydvästra hörnet af norra delen af Norrbro vinkelrätt mot bron dragen linie, dels till standgator använda fyrtio fot breda remsor af mark ej mindre intill nyssnämnda linie än till holmens södra strand, dels ock, att såsom fri och öppen plats disponera såväl den mark, hvarå bazarbyggnaden är uppförd, som den öfriga del af Helgeandsholmen, hvilken ligger öster om en linie, dragen parallelt med Norrbro öfver holmen från den punkt, der norra gränsen för den södra af förenämnda strandgator träffar en linie dragen från Gustaf Adolfs bildstod till yttersta hörnet af västra slottsflygeln, allt emot skyldighet för kommunen att åtaga sig kostnaderna för iståndsättande och underhåll af holmens öppna platser och gator samt stränder, der de af öppen plats eller gata mötas, äfvensom särskildt, att så ordna platsen vester om Norrbro, att rak körväg från Norrbro till Riksbankens hufvudingång, vändplats framför densamma och körväg längs Riksbankens tomt anläggas och underhålles» — i öfverensstämmelse med bankofullmäktiges förslag; och anhåller jag om bifall till Banko-Utskottets hemställan i de sex punkterna med de nu omnämnda förändringar.

Herr Ekman, Johan Jakob: Genom det beslut, som för några dagar sedan fattades i Andra Kammaren, rörande denna fråga, och det beslut, som i dag fattats i samma Kammare, rörande Artilleriplanens användande för uppförande derå af ett hofstall, har den nu föredragna frågan i den form, som den blifvit framsteld, ovilkorligen fallit. Ty, såsom Kammaren har sig bekant, kan frågan om Artilleriplanens användande icke blifva föremål för gemensam omröstning. Äfven H. Maj:t Konungens frikostiga anbud att, i och för uppförande af ett riksbankshus på Helgeandsholmen och, i sammanhang med Artilleriplanens användande, uppförande derstädes af ett hofstall, afstå sina på holmen egande hus, har naturligtvis fallit, i och med detsamma som det vilkor, H. Maj:t Konungen dervid fäst, icke blifvit af Riksdagen antaget. Jag har dock för min del ansett, att det vore önskligt, om denna fråga kunde hållas vid lif, och jag har tänkt mig att möjligtvis, genom att Riksdagen beslöte att utaf Riksbankens medel anslå ett belopp af 1,200,000 kronor, Helgeandsholmen skulle kunna för Riksbankens räkning förvärfvas, och jag tillåter mig därför väcka förslag

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

att Kammaren ville besluta: att för upplåtelse till Riksbanken, i och för uppförande af nytt riksbankshus, af samtliga de kronan tillhöriga tomterna å Helgeandsholmen, anslå ett belopp af 1,200,000 kronor. Jag hade gerna velat till denna hemställdan föga en anhållan om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om en Kongl. proposition till nästa Riksdag med förslag till plats för uppförande af ett nytt hofstall, dertill dessa 1,200,000 kronor skulle användas, men då ett dylikt skrifvelseförslag icke kan göras till föremål för gemensam omröstning, har jag inskränkt mig till det förslag, som jag här nyss uppläst, och tror jag mig hafva anledning hoppas, att Kongl. Maj:t icke förty, såsom frågan nu föreligger, inkommer till nästa Riksdag med en proposition i den nu af mig angifna rigtningen. Genom förenämnda mitt förslag skulle emellertid icke H. Maj:ts Konungens egna hus kunna för ändamålet förvärfvas, men det torde väl icke vara otänkbart att, i händelse endast ett riksbankshus skulle komma att på Helgeandsholmen uppföras, dessa hus kunde på holmen kvarstå — och det låte sig väl äfven göra att genom köp förvärfva dem af H. Maj:ts Konungen. Komme mitt förslag att antagas, skulle den fördel vinnas, att staten egde Helgeandsholmen, och att Riksdagen då skulle kunna besluta att der uppföra icke blott riksbankshus utan äfven andra byggnader, t. ex. riksdagshus eller riksarkiv. Ja, man skulle till och med kunna, vid uppförande af riksbankshus, dermed förena riksdagshus, ehuru jag icke skulle anse detta önskvärdt eller fullt lämpligt.

Jag ber emellertid att, då denna fråga naturligtvis mycket beror på öfvertygelsen om, att Riksbanken verkligen är i behof af bättre och ändamålsenligare byggnad än den nuvarande, och då vid de förhandlingar, som egde rum rörande denna fråga i Andra Kammaren, särdeles vilseledande och origtiga uppgifter blefvo lemnade, beträffande de olägenheter, af hvilka Riksbanken lider, nu få yttra några ord rörande denna för Riksbanken viktiga fråga.

Man har sagt, att *läget* för Riksbanken icke vore så dåligt, att den icke kunde förblifva der den är. Jag ber få upplysa, att detta är ett misstag, ty den rörelse, som tillföres Riksbanken af Stockholms kommun, utgöres långt ifrån hufvudsakligen af den rörelse, som tillföres Riksbanken af köpmansverlden — och dessutom har äfven denna flyttat till åtskilliga andra trakter, som icke äro närbelägna till riksbanken. Egentliga felet med Riksbankens läge består deri, att den ligger långt ifrån de förvaltande verken och andra embetsverk samt långt ifrån andra med Riksbanken konkurrerande banker, hvarigenom afståndet till Riksbanken från de kontor och de personer, som kunde vilja hafva affärer med densamma, blir i flera fall längre än till de andra bankerna. Derjemte är Riksbanken belägen i en tätt bebyggd stadsdel och således särdeles utsatt för eldfara.

Jag anhåller nu få yttra mig rörande *lokalen* och dermed förenade olägenheter. Det stora och gamla bankhuset är uppfördt i tre olika afdelningar på olika tider, dels på bättre, dels på sämre grund. Deraf har varit en naturlig följd, att sättning uppkommit i hvalf och väggar. Genom att icke någon bestämd plan förelegat vid byggnadens uppförande, utan några delar uppförts då och några då, hafva anordningarne icke kunnat göras ändamålsenliga, utan Riksbankens tjänste-

män äro, till stor olägenhet både för sig sjelfve och för den allmänhet, som besöker Riksbanken, placerade långt ifrån hvarandra. Förvaringsrummen för de ädla metallerna finnas till en del två och till en del tre trappor ned från den lokal, der tjänstemännen hafva sina platser. Det gamla silfret är förvaradt i källare under jorden, der det fuktat så, att påsarne, i hvilka silfret ligger, multna, och dit tjänstemännen knappt kunna gå utan fara för helsan. Genom den nyssnämnda omständigheten, eller att Riksbanken blifvit uppförd utan någon från början bestämd plan och tid efter annan hafva och förvaringsrummen för de på senare år mycket ökade värdepapperen m. m. ej kunnat så anordnas, att de få anses betryggande mot eldfara. Vexlingskassorna, som äro belägna i det nya bankhuset, begripligtvis på nedre bottnen, äro så låga och mörka, att någon solstråle der aldrig intränger, och de som förrätta vexlingen äro besvärade icke blott af golfdrag, utan till och med af drag tvärs genom vägen.

Kammaren behagade således finna, att denna lokal omöjligen längre kan med fördel användas, och skulle banken ombyggas på den plats, der den nu ligger, så komme den att blifva husvill två eller tre år, något som naturligen med en Riksbank icke kan få komma i fråga. I fall någon skulle betvifla sanningsenligheten af de uppgifter, jag nu lemnat angående lokalens beskaffenhet, kan han lätt genom ett besök på stället öfvertyga sig om, att jag icke i någon mån öfverdrifvit olägenheterna och bristerna. Man har vidare anført, att ett belopp af 1,200,000 kronor för förvärfvande af plats för Riksbanken å Helgeands-holmen skulle vara alldeles för mycket. Jag medger, att 1,200,000 kronor äro ganska mycket penningar, men man får härvid besinna, att priset på en sak naturligtvis betingas af hvad man får i ersättning för detta pris, och jag är viss om, att ingen plats i Stockholm är så lämplig och så värdefull för Riksbanken som just den ifrågavarande, och jag är tillika viss om, att ingen plats i närheten af Helgeands-holmen skulle kunna förvärfvas ens för detta pris. Dessutom torde man väl äfven böra taga någon hänsyn till, att genom den bokföring, som eger rum i Riksbanken, komme genom anslående af dessa 1,200,000 kronor, på det af bankofullmäktige föreslagna sätt, bankens kapital icke på något sätt att i dess böcker reduceras. En dylik utbetalning skulle således icke komma att inverka på blifvande bankovinst, emedan den icke förekomme som någon utgift, utan endast som en inkomst, hvilken man kunde tillgodogöra sig, men som man då går miste om. Skulle Riksdagen nu besluta att åt sig förvärfva Helgeands-holmen samt komma att vid en blifvande riksdag besluta om förläggande af någon annan statens byggnad på denna holme, så skulle ju dyrheten af tomtorna derstädes blifva reducerad, i samma mån som någon annan byggnad komme att dit förläggas.

Bland uppgifter, som lemnades under diskussionen i Andra Kam-maren, hvilka icke öfverensstämma med verkliga förhållandet, var också den, att ett nytt riksbankshus icke torde komma att aflöpa för mindre kostnad än 1,200,000 kronor. Jag är naturligtvis icke i tillfälle att kunna bestämdt uppgifva, huru mycket ett bankhus skulle komma att kosta, men, med kändedom derom att en annan bank, som icke ligger långt ifrån den ifrågasatta platsen för Riksbanken och som är uppförd

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

med fullkomligt lika stor lyx, som Riksbanken kan behöfva att bestå sig, icke kostat mera än omkring 500,000 kronor, oakadt det var betydligt dyrare att bygga på den tid, när detta hus uppfördes, än nu, skulle jag tro, att man icke behöfver beräkna kostnaden för uppförandet af ett nytt riksbankshus till högre belopp, än hvartill man beräknar att kunna sälja de gamla riksbankshusen, eller 5 à 600,000 kronor. Hvad som ovilkorligen tillkommer vid uppförandet af ett nytt bankhus är kostnaden för inredning, som i det gamla är särdeles bristfällig, men som man icke velat sätta i fråga att få utbytt mot ny och bättre sådan, emedan man alltjemt hyst förhoppning om att erhålla nytt riksbankshus.

Herr Stråle, Holdo: Ehuru Stats-Utskottets Utlatande N:o 57 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om upplåtande af Artilleriplanen till uppförande derstädes af ett nytt hofstall ännu icke blifvit af Herr Talmannen för Kammaren föredraget, torde likväl Herr Talmannen och Kammaren benäget ursäktas, om man blir nödsakad att, i följd af den sammanblandning, som de olika frågorna fått, nu äfven yttra sig om den fråga.

Jag skulle då till en början vilja säga, att, ehuru man har sammanblandat dessa frågor och i följd deraf nu måste söka att leta sig till rätta i denna labyrint, jag dock för min del föreställer mig, att frågan om nytt riksbankshus mycket väl skulle kunna lösas utan att vara förknippad med dessa andra frågor.

I afseende på Riksbankens läge får jag säga, att jag för min del icke skulle ogerna se, om Riksbanken komme att — dock under vissa vilkor — blifva förlagd på Helgeandsholmen. Jag är dock icke så öfvertygad som den siste ärade talaren om att detta är så ytterst nödvändigt. Det är ju nemligen alldeles klart och tydligt, att en banks verksamhet icke beror på dess läge utan på sättet, huru den förvaltas, och ännu är Stockholms stad icke så stor, att icke affärsverksamheten kan draga sig dit, der banken ligger. Riksbanken är icke till sitt läge flyttad under de sista åren, men lika fullt har Riksbankens verksamhet genom ändamålsenliga åtgärders vidtagande på sista tiden högst väsentligt ökat och förbättrats. I de flesta andra hufvudstäder har affärsverksamheten mycket längre till bankerna än hvad fallet är här i Stockholm, t. ex. i Paris och London. Men, såsom jag redan sagt, för min del skulle jag icke hafva något emot att Riksbanken under vissa vilkor blefve förlagd till Helgeandsholmen, så framt icke denna fråga hade blifvit — jag vet icke af hvem — sammanknuten med andra frågor, som göra det för mig omöjligt att ingå på något sådant förslag. Vidare kunde efter min uppfattning frågan om nytt hofstall mycket väl hafva förenklats och gjorts oberoende af frågan om nytt riksbankshus, om man så hade ansett lämpligt, och slutligen vågar jag påstå, att ordnandet af en del af Helgeandsholmen skulle kunna ske utan att behöfva sammanknippas med andra stora frågor.

Hvad särskildt beträffar frågan om hofstallet, så torde det måhända för flertalet af Herrarne icke vara bekant, att det icke är längre än tre år sedan för Stockholms stadsfullmäktige framlades ett förslag

om att staden skulle för ett nytt hofstall icke blott uppoffra 1,350,000 kronor, utan äfven för all framtid uppgifva hoppet att få se Artilleriplanen ordnad till en fri och öppen plats.

I förbigående vill jag här såsom min uppfattning uttala, att jag anser det vara mycket litet vunnet, om vi få Helgeandsholmen ordnad på bekostnad af Artilleriplanen, ty öppna platser är något som vi mycket väl behöfva här i staden. För stadsfullmäktige framlades emellertid, såsom jag nämnde, då ett förslag om att staden skulle bekosta hofstallets flyttning från Helgeandsholmen. Staden skulle vidare åtaga sig att bygga om tvättanstalten och skulle dessutom betala bazarbolaget lösen för dess byggnader å holmen, och slutligen skulle staden också ordna Helgeandsholmen efter en af Kongl. Maj:t uppgjord plan för en beräknad kostnad, som varierade mellan 900,000 och 1,300,000 kronor.

Detta förslag afslogs den 10 Januari 1878 af stadsfullmäktige med 50 röster mot 42, och det fans då många, som ansågo, att dessa 50 personer ganska illa hade tillgodosett kommunens bästa, som icke velat offra dessa 3 millioner för fördelen af att få Helgeandsholmen ordnad till en fri och öppen plats. Det är tre år sedan detta skedde. Nu hafva vi lyckligtvis hunnit så pass långt, att numera ingen — icke bankofullmäktige och icke heller Kongl. Maj:t — ifrågasätter, att Stockholms kommun skall bekosta uppförandet af ett nytt hofstall, men då ansågs det såsom ett »conditio sine qua non» för att få Helgeandsholmen ordnad till en fri och öppen plats, och det kan väl hända, om anspråken icke hade varit fullt så stora, att det då skulle hafva lyckats att genomdrifva den planen. Men om man närmare ser på förslaget — och jag har här i min hand alla de utlåtanden, som afgifvits om Helgeandsholmens ordnande — så finner man, att det var meningen, att Stockholms kommun icke blott skulle bekosta hofstall och vagnshus, hvilket senare skulle upptaga en area af öfver 22,000 qvadratfot, samt en arena, som förmodligen skulle tjena till att rida in eller motionera hästar på, föreslagen att upptaga 88,000 qvadratfot, — utan äfven åtaga sig att för den personal, som en eller annan ansåg behöflig, bygga bostäder, nemligen icke mindre än 131 rum och 40 kök för att tillfredsställa vederbörandes anspråk. Nu är det visserligen sant att det förslag, som här föreligger angående nytt hofstall, icke uppgår till denna summa, men jag är förvissad om, att Herrarne samtliga hafva tagit kännedom om den ritning, som sitter här utanför, och Herrarne behagade deraf finna, att den ojemförligt dyrbaraste delen af byggnaden fortfarande är beräknad för bostäder. Jag vet icke rätt, hvarför det skall kallas för hofstall, då största och dyraste delen upptages af bostäder; antingen måste denna benämning vara högst oegentlig eller också är den föga smickrande för dem, som skola bo der.

Man har nu uppgifvit tanken på, att Stockholms kommun skulle uppoffra dessa 1,350,000 kronor på ett nytt hofstall, men man har ändock icke helt och hållet släppt alla anspråk på kommunen, utan nu vill man först och främst taga bort Artilleriplanen, sedan Stockholms kommun under loppet af 10 år nedlagt icke mindre än 1,280,000 kronor på ordnandet af Strandgatan och nu ändtligen lyckats få den färdig, och lägga dit ett stall såsom prydnad för denna gata. Och vidare

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus &
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

anser man, att kommunen äfven bör gifva sitt kontanta bidrag, och Banko-Utskottet har derfor föreslagit, att den å Helgeandsholmen uppförda så kallade bazarbyggnaden skulle inlösas af Stockholms stad. Nu är det, om jag icke misstager mig, i afseende på bazarbyggnaden stadgadt, att, derest Helgeandsholmen blir fri från alla andra byggnader, bazarbolaget är skyldigt att utan ersättning borttaga sin byggnad, men om någon annan byggnad kommer dit, måste bazarbyggnaden lösas. Här är nu att observera, att det är Riksbanken, som ifrågasatt att lägga sin byggnad på Helgeandsholmen, men samtidigt föreslår man, att Stockholms stad skall inlösa bazarbyggnaden, derfor att Riksbankens hus skall läggas på holmen. Det är för frågans rätta bedömande af vikt, att man noga lägger märke härtill, ty saken är den, att det finnes alls ingen rättsgrund, hvarför kommunen skall betala denna byggnad, som måste lösas derfor att Riksbanken kommer dit. Då detta förslag i Januari 1878 framlades, var det dermed förenadt ett ganska väsentligt vilkor, som jag helt och hållet saknar i det nu föreliggande betänkandet. Då föreslogs nemligen, att staden skulle erhålla full egande- och dispositionsrätt öfver Helgeandsholmen, men ser jag på det nu föreliggande betänkandet, så finnes i det samma intet annat stadgande derom, än att det står i en mellanmening, att Helgeandsholmen skall hållas såsom en fri och öppen plats, men det står icke, i hvad mån staden skall erhålla dispositionsrätt deröfver.

Jag undrar hvad man skulle få för ett svar, om man ifrågasatte att en person skulle betala omkostnaderna för något, som han icke sjelf finge disponera. Jag tror för min del, att Herrarne litet hvar skulle tillbakavisa ett sådant anbud, såsom innebärande en obillig begäran. För min del har jag alltid, så länge jag i Riksdagen och stadsfullmäktige deltagit i denna frågas behandling, utgått från den synpunkten, att Stockholms kommun icke bör åtaga sig några utgifter för Helgeandsholmen, förr än kommunen erhåller full dispositionsrätt öfver holmen.

En ärad talare har ifrågasatt, att man skulle fylla Helgeandsholmen med allmänna byggnader. Naturligtvis är det Riksdagens och Kongl. Maj:ts rätt att göra med Helgeandsholmen hvad som anses lämpligast, men man bör dock icke klandra Stockholms kommun, om den icke vill lägga ned ett öre på Helgeandsholmens ordnande, då fördelen deraf uteslutande skulle tillkomma Riksbanken. Ätminstone anser jag icke, att man bör ifrågasätta andra kostnader från kommunens sida, än som verkligen medföra någon fördel för kommunen, så till vida nemligen att den kan ordna holmen på det lämpligaste sätt.

Då den sista komitén satt, som skulle försöka att ordna dessa förhållanden, så var det utom Artilleriplanen äfven fråga om en plats på Kungsholmen, som nu är af staten upplåten till sjukhus. Stockholms stad har visserligen icke ännu fattat beslut om att bygga ett sjukhus åt sig på annan plats än der det nuvarande ligger, men frågan har dock kommit så långt, att plats är köpt på Kungsholmen och ritningar uppgjorda, hvilka för närvarande äro under vederbörandes pröfning.

Nu är det gifvet, att i samma stund som staden flyttar sitt sjukhus från dess nuvarande plats, så återgår denna stora tomt till kronan

med full eganderätt. Hvad är då naturligare än att man väntar, till dess denna plats inom 3 eller 4 år blir ledig, och då förlägger hofstallet dit. Då tager man icke bort någon öppen plats i Stockholm, men får ändå för hofstallet en utmärkt lämplig plats med fritt läge vid Mälaren och som ligger obetydligt längre från slottet än Artilleri-planen. Då kan denna del af frågan mycket enkelt ordnas, och jag vågar påstå, att hvarken Stockholms kommun eller svenska folket skall oroa sig särdeles mycket, om det dröjer ännu 5 eller 6 år, innan denna viktiga angelägenhet vinner sin slutliga lösning, men hufvudsaken är att den ordnas på ett ändamålsenligt sätt och på för kommunen så litet betungande vilkor som möjligt. Då såväl frågan om bankhuset som den om hofstallet redan är af Andra Kammaren afslagen, befarar jag icke, att den i år kommer att leda till någon vidare åtgärd. Jag har emellertid velat tillkännagifva min ståndpunkt i frågan, och af den samma torde det vara klart, att jag nu hos Herr Talmannen måste anhålla om afslag på alla dessa nu föredragna punkter.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Friherre af Ugglas: Jag skall icke följa den siste ärade talarrens exempel att besvära Kammaren med yttrande om en fråga, som icke föreligger, och icke med ett enda ord beröra den fråga, som föreligger; men jag skall icke heller blifva honom svaret skyldig, när vi komma till nästa betänkande, som egentligen angår det ämne, hvarmed han nu öfver en kvarts timme upptagit Kammarens tid.

Nu är fråga om, huruvida på Helgeandsholmen plats skall upplåtas åt Riksbanken, och något annat föreligger icke i detta ögonblick. Jag skall bedja att i afseende på den frågan nu få yttra några ord.

Det torde vara i temligen friskt minne, att 1875 års Riksdag ingick till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida antingen det så kallade kanslihuset eller någon annan lämplig och närbelägen plats skulle kunna till Riksbanken i och för bebyggande öfverlåtas. I anledning af denna hemställan, som tydligt pekade ditåt, att Riksbanken skulle erhålla sin plats på Helgeandsholmen, är det som bankofullmäktige under de senare åren, till åttlydnad af Riksdagens dem lemnade uppdrag, hafva sökt att på denna plats bereda lämplig byggnadsplats åt Riksbanken. Det är nu redan ett par år sedan fullmäktige i Riksbanken ingingo till Kongl. Maj:t med ett förslag att få bebygga Helgeandsholmen med ett bankhus och bibehålla det der liggande hofstallet oförändradt. Sedan detta förslag hade undergått en ganska noggrann pröfning, blef resultatet, att, såsom Chefens för Finansdepartementet senaste skrifvelse till fullmäktige i Riksbanken tydligt anvisar, Kongl. Maj:t icke kunde bifalla det förslaget, men deremot gerna såge, att Riksbanken skulle erhålla annan plats på holmen, mot det att det Kongl. hofstallet flyttades derifrån. Det är sålunda nära på i full öfverensstämmelse med Riksdagens egen uttalade önskan, som det förslag, som nu föreligger inför Kammaren, har blifvit af bankofullmäktige afgifvet och nu af Banko-Utskottet framlagdt. Det förefaller då i högsta grad besynnerligt, att det kan finnas personer, som nu, likasom den siste ärade talaren till och med gjorde, bestrida ändamålsenligheten eller nödvändigheten af att flytta

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Riksbanken och som sätta i fråga behörigheten af det beslut som en gång af Riksdagen har blifvit fattadt, nemligen att åt Sveriges Riksbank gifva en lämpligare och bättre lokal än den för närvarande eger.

För min del är jag icke i tillfälle att bedöma beskaffenheten af denna lokal tillräckligt för att derom kunna bilda ett eget omdöme, men jag måste i detta fall lita på dem, som närmast hafva att tillse denna banks angelägenheter, och jag kan äfven för min del bedöma, att en lokal, belägen så som den nu varande är, icke kan blott och bart ur säkerhetens synpunkt vara lämplig och för Sveriges Riksbank, om jag så får säga, värdig. Jag tror således, att det är angeläget att flytta Riksbanken, och jag tror äfven, att bankofullmäktige hafva handlat fullkomligt i öfverensstämmelse med Riksdagens egen önskan, då de här hafva framlagt detta förslag, och jag tillåter mig därför också att tro, att någon anmärkning därför att Riksbanken skulle flyttas icke med skäl kan framställas.

Då detta förslag inkom, får jag för min del bekänna, att jag helsade det med mycken glädje och mycken tillfredsställelse. Jag har nemligen, mine Herrar, i denna fråga om Helgeandsholmen haft åtskilliga strider och sett åtskilliga faser deraf. Denna fråga förelåg en gång för Stockholms stadsfullmäktige — det är icke längre sedan än 1877 — och jag vågar säga, att den gången hade stadsfullmäktige frågan i sin hand, men de sköto den då ifrån sig. Skälet dertill var icke något annat än att fullmäktige ansågo kostnaden vara för dryg och för hög för att underkasta sig densamma. Sedan således det sättet att lösa Helgeandsholmsfrågan fallit, blef det för mig åtminstone alldeles klart, att den icke kunde lösas utan i sammanhang med något jemväl för staten nyttigt och nödvändigt ändamål, och då bankofullmäktige föreslagit att dit förlägga Riksbanken, då fullmäktige sjelfve föreslagit att för vinnande af detta ändamål underkasta Riksbanken en uppoffring af ända till 1,200,000 kronor, så får jag bekänna, att jag icke kan förstå annat än att man med tacksamhet och glädje, när man ser denna fråga endast ur Stockholms stads synpunkt, bör mottaga ett sådant förslag. Det har sålunda för mig varit — jag får bekänna det — något oväntadt, att detta förslag här mött så mycket motstånd. Den siste ärade talaren har vid de få tillfällen, då han höll sig till det föreliggande förslaget, framkastat några anmärkningar, som jag ber att få besvara. Han har sagt: Kan det vara rimligt att, derföre att Riksbanken vill förlägga en byggnad på Helgeandsholmen, Stockholms stad skall vara skyldig att lösa bazaren; att, derföre att Riksbanken vill det eller det, Stockholms stad skall vara skyldig att vidtaga den ena eller andra åtgärden. Ja, mine Herrar, Utskottets betänkande innehåller, att detta skulle ske *under villkor* att staden vidtager åtskilliga åtgärder. Herr Ekman har i stället föreslagit ett *berättigande* för staden. Men i alla händelser kommer naturligtvis frågan att underkastas stadsfullmäktiges egen pröfning, och det beror på dem sjelfva att då efter moget öfvervägande svara, huruvida de vilja göra det eller icke. Men något *åliggande* i detta fall finnes icke hvarken i bankofullmäktiges förslag eller i Banko-Utskottets betänkande, och nog tror jag att det kunde hafva varit skäl, att denna fråga fått i allt lugn underkastas stadsfullmäktiges pröfning. Det är väl möj-

ligt, att stadsfullmäktige funnit villkoren för dryga, och då hade ju en lindring deruti kunnat få bero på en underhandling med bankofullmäktige. Hufvudsaken hade varit, att den stora frågan, nemligen den om hofstallets bortflyttning, blifvit afgjord, och hvad beträffar frågans behandling af stadsfullmäktige i Stockholm, så, med den benägenhet, som numera finnes hos stadsfullmäktige att få frågan löst, vågar jag säga, att, om detta förslag gått igenom, jag tror att frågan om Helgeandsholmens ordnande tagit ett mycket stort steg framåt. Såsom frågan nu föreligger, får jag bekänna, att jag icke har någon särdeles stor förhoppning om dess framgång. Jag beklagar, att den sannolikt kommer att vid denna riksdag falla. Jag beklagar det, derföre att, med den temligen nära kannedom jag eger om denna fråga på grund af de många tillfällen jag haft att sätta mig in i densamma, jag befarar, att den faller icke för tillfället utan för en lång framtid, och dertill vill jag, för min enskilda del, icke bidra. Jag tror sålunda, att Kammaren verkligen bör med nöje antaga det anbud, som här blifvit lemnadt att kunna taga åtminstone ett viktigt steg framåt till denna frågas lösning. Såsom frågan nu föreligger, tror jag verkligen, att det enda man kan göra i detta fall för närvarande är att understödja det af Herr Ekman nu framlagda förslaget. Derigenom har man åtminstone vunnit så mycket, att Riksbanken har förklarats berättigad att, mot erläggande af den eller den summan, bestämdt få en plats på Helgeandsholmen, och derigenom tror jag att frågan förts ett ganska stort steg framåt. Jag vill för närvarande icke uppehålla Kammarens tid längre, utan anhåller, för min del, att få instämma i det förslag, som af Herr Ekman nu blifvit framlagdt.

Herr Olsson, Peter: Då jag varit med om att behandla detta ärende i Utskottet och instämt i det beslut, hvartill detsamma har kommit, så ber jag att i största korthet få redogöra för frågans behandling i Utskottet. Då detta ärende förekom, var den första fråga, som Utskottet gjorde sig, *den*, om Riksbankens nuvarande lokal var af beskaffenhet att man kunde anse den tillfredsställande. Då var det, såvidt jag vet, icke mer än en mening inom Utskottet i det afseendet att bankens lokal både beträffande sitt läge och i fråga om beskaffenheten var allting annat än tillfredsställande. Man ansåg det vara så godt som alldeles nödvändigt för banken och dess verksamhet att få en både till sitt läge och till sin beskaffenhet bättre lokal. Då uppstod den frågan, huru mycket man å bankens sida skulle kunna uppoffra för erhållande af en plats, der en ny lokal, ett nytt bankhus skulle kunna byggas. Man ansåg visserligen, att den begärda summan 1,200,000 kronor vore ett ganska högt belopp. Men med fäst afseende på det centrala och isolerade läge som Helgeandsholmen erbjuder, och med fäst afseende på den kostnad, som man antog icke skulle kunna undvikas, i fall ett bankhus på något annat ställe skulle byggas, så ansåg man, att det i fråga varande beloppet eller 1,200,000 kronor skulle kunna af Riksbanken beviljas. Men då det nu var fråga om att lägga bankhuset på Helgeandsholmen, och då byggandet af ett nytt bankhus derstädes nödvändigt förutsätter — såsom också det förslag visar, som af bankofullmäktige blifvit framlagdt och hvilket i hufvud-

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

sak är detsamma som Kongl. Maj:ts — att de byggnader, som för närvarande finnas på Helgeandsholmen, till större del måste nedrifvas och bortflyttas; och då man vidare hade uttalat det vilkor, att holmen skulle förvandlas till en fri och öppen plats, så måste naturligen nästa fråga blifva denna: hvem skall bekosta och verkställa holmens förvandling till en fri och öppen plats? Det kongl. förslaget eller fullmäktiges förslag innehåller härom, att Stockholms stad skulle berättigas att verkställa ordnandet och naturligtvis äfven bekosta detsamma. Emellertid ansåg man inom Banko-Utskottet, att ett dylikt berättigande vore af en allt för sväfvande natur; man visste nemligen icke, huruvida Stockholm skulle åtaga sig de kostnader, som voro förenade med ett sådant förslag. Det skulle derföre kunna hända, att, sedan byggnaderna blifvit nedrifna och bankhuset uppfördt, holmen komme att ligga — ja, man vore frestad att säga, i ett kaos af oreda. Ty sedan dessa byggnader nedrifvits och kajerna blifvit mera öppna än de nu äro, hvarigenom de så mycket mera skulle visa sina bristfälligheter, anser jag nästan icke tänkbart, att man skulle kunna låta holmen ligga i ett sådant oordnad skick, sedan staten fått öfvertaga den, och sedan staten eller Riksbanken der fått uppföra ett bankhus. Det skulle väl nästan vara en orimlighet att begära vare sig af det skönhetsinne, som torde finnas hos dem, hvilka besöka Stockholm, eller af hufvudstadens kommun, att man skulle nöja sig med att bankhuset uppföres utan att samtidigt Helgeandsholmen blefve ordnad på ett tillfredsställande sätt och såsom en fri och öppen plats. När man alltså visat, att anslagskostnaden skulle blifva ganska stor, och när man gjort det till vilkor, att holmen skulle egentligen afses för Stockholms kommuns räkning, genom att användas såsom en fri och öppen plats i de delar, som icke upptoges af Riksbankens hus, så ansåg man det helt naturligt, att något borde bestämmas i afseende på hvem som skulle bestrida kostnaden för holmens ordnande. I Utskottet kunde man icke komma till annat resultat än, att det skulle ligga i Stockholms kommuns intresse att få denna holme ordnad på ett tillfredsställande sätt såsom en fri och öppen plats, och att sålunda detta skulle intressera Stockholms kommun *så mycket*, att *hon* skulle vilja bekosta holmens ordnande. Det var derföre som Utskottet ansåg, att denna fråga, som icke kunde skiljas hvarken från förslaget att borttaga byggnaderna å holmen, ej heller från förslaget att der bygga ett riksbankshus, skulle afgöras samtidigt med beslutet om holmens öfverlemnande för byggande af ett bankhus. Hade detta icke varit fallet, hade man icke kombinerat dessa begge frågor, så hade det stått ovisst, om och när holmen skulle blifvit ordnad, och ovisst, hvem som skulle haft att draga omkostnaderna derför. Om man ser saken på detta enkla och naturliga sätt, så tror jag att just det förslag, som Banko-Utskottet här har framställt, borde å ena sidan tillfredsställa det behof, som Riksbanken kunde hafva att få ett nytt bankhus, och för hvilken plats Riksbanken då skulle betala 1,200,000 kronor, och å andra sidan gifva Stockholms kommun ett gynnsamt tillfälle att ordna holmen såsom en fri och öppen plats till de delar, som icke komma att användas för riksbankshuset. Om nu detta förslag antages af denna Kammar, så vågar jag uttala den förhoppning att detta förslag skall

hafva mera utsigt att gå igenom, i fall frågan kommer att afgöras genom en gemensam votering, än om man skiljer frågan om ordnande af holmen från den att upplåta densamma för byggande af ett riksbankshus. Ty jag tror, att de ledamöter af Riksdagen, som vilja hafva ett nytt bankhus, som anse, att detta är nödvändigt, och därför vilja vara med om beslutet att dertill lemna 1,200,000 kronor — Utskottet befattar sig icke med frågan, hvartill dessa penningar skulle användas, det är en fråga för sig — kanske draga sig för att vara med om att lemna dessa 1,200,000 kronor, om icke på samma gång blifver bestämdt, om och när holmen skall blifva ordnad, och hvem som skall bekosta detta ordnande. Det kan hafva med sig en utgift, som för närvarande kanske är svår att beräkna, och jag skall icke gå in i de detaljer, som inom Utskottet uppgifvits i afseende på kostnaden, ty det var en så stor summa, att man verkligen ansåg, att om staten skulle utbetala den, det skulle blifva en kostnad, som knappast rimligen af statskassan kunde begäras. Nu har man sagt, att, om staten förvärfvar sig hela holmen och der uppför ett riksbankshus, så skulle det ligga *mera* i Stockholms kommuns intresse att sedermera ordna holmen än om man gör det till ett *vilkor* vid sjelfva frågans lösning, och man har sagt, att, om icke Stockholms kommun åtager sig att ordna holmen, så skulle man kunna fylla hela holmen med byggnader. Men det kan väl icke vara meningen, att holmen skulle få förblifva i ett oordnad skick, hvilket visserligen icke ur flere synpunkter skulle kunna tillåtas. Jag tror icke heller, att det skulle vara rimligt att begära, det staten skulle inlåta sig på en sådan uppoffring, då man dels icke vet, hvad bazarbyggnadens borttagande verkligen kan komma att kosta, icke heller med visshet kan beräkna kostnaden i öfrigt för holmens ordnande. Det var just detta som gjorde att — för att få frågan löst på ett tillfredsställande sätt både med hänsyn till hvad Stockholms kommun kunde fordra, och med afseende på att få holmen ordnad till en fri och öppen plats, samt med hänsyn till riksbankshuset — man ur dessa synpunkter betraktade frågan och ansåg, att den lämpligast kunde ordnas på sätt Utskottet hade föreslagit. Att man nu har kombinerat denna fråga med åtskilliga andra mer eller mindre främmande för bankbyggnaden och med hvad dermed kan hafva sammanhang, det är en sak, som Utskottet icke kunde taga i öfvervägande och hvarken hade rättighet eller skyldighet att bedöma. Emellertid tror jag, för min del, att, om man önskar en lösning af frågan, det säkraste sättet att få denna lösning är att antaga det förslag, Utskottet här har gjort. Går man åter in på det förslag, som af Utskottets ärade ordförande är framlagdt, nemligen att endast förvärfva rättighet att lägga ett bankhus på holmen, utan att besluta något om holmens ordnande och hvem som skall bekosta detta, så tror jag att det är kanske det kraftigaste bidrag man kan lemna till att hela frågan, äfven från denna synpunkt betraktad, kommer att falla. Då nu Banko-Utskottets förslag i likhet med det af Herr Ekman framlagda kan blifva föremål för gemensam votering, tror jag, att de, som verkligen önska, att denna fråga blir löst på ett tillfredsställande sätt, böra förena sig om det förslag, Utskottet här har framställt. Jag vill icke närmare ingå i de detaljer, som blifvit sammanblandade med denna

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

sak, jag har blott velat redogöra för den ställning, som frågan haft inom Utskottet, och jag kan, för min del, icke annat än tro, att det är klokast, om Kammaren bifaller Utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Evers: Då en ärad talare på gefleborgsbanken gjorde den direkta frågan till Utskottet, hvarför Utskottet fastställt ett vilkor, hvarigenom det skulle blifva beroende på en majoritet inom Stockholms stadsfullmäktige, huruvida denna fråga kan lösas eller icke, begärde jag ordet för att besvara densamma, alldenstund jag inom Utskottet deltagit i det beslut, som här föreligger. Som emellertid den föregående ärade talaren redan redogjort för de skäl, som inom Utskottet varit bestämmande för att i detta föreliggande fall inkomma med sitt från fullmäktiges mening afvikande förslag, kunde jag inskränka mig till att med honom instämma, men ber dock att till dessa få ytterligare framhålla följande. Då nemligen frågan inom Utskottet var under behandling, lemnades den upplysningen, att uti det för Norrbro bazarbyggnads aktiebolag gällande kontrakt är bestämdt att, derest Helgeandsholmen komme att ordnas till en fri och öppen plats, bazarbolaget endast skulle erhålla ersättning för lösen af byggnaderna belöpande sig till omkring 100,000 kronor, men då kontraktet icke innehåller något om hvad som inträffar, i fall holmen blefve bebyggd, så ligger den tanken nära tillhands att bazarbolaget icke kan vara nöjdt med att afstå bazarbyggnaden, med mindre än att bolaget erhåller full ersättning för den förlust bolaget härigenom tillskyndas, och då inträder det förhållande att vederbörande måste lösa till sig byggnaderna medelst expropriation, samt då det vidare blifvit upplyst, att detta bolag, som representerar 25 aktier, under flera år haft en årlig inkomst af 1,100 kronor per aktie, så kan lätt uträknas, hvilket kapital detta belopp efter 5 procent representerar. Under sådana omständigheter ansåg Utskottet med skäl, att här tillkom ett så stort plus, att det icke gerna syntes tänkbart, att Riksdagen skulle vilja biträda ett beslut, som endast ginge ut på att *berättiga* Stockholms kommun att ordna holmen, då man ju skulle kunna tänka sig att kommunen möjligen icke ville gå in härpå, just af det skäl, som en ärad talare på vestmanlandsbanken nyss antydt, nemligen att, derest staten bebygger holmen, då må också staten ordna densamma. Ordandet af holmen och lösandet af bazarbyggnaderna uppgå till ett ganska stort belopp, ett belopp, som för staten blefve vida dyrare än för Stockholms kommun, ty denna bör lättare kunna träffa öfverenskommelse om bazarens lösande genom upplåtande af t. ex. andra tomter. Med fäst afseende på dessa förhållanden har Utskottet ansett icke vara skäl framkomma med det förslag, fullmäktige framlagt, att endast *berättiga*, utan velat göra till ett *vilkor* för Stockholms kommun, som i första rummet bör hafva intresse af att få Helgeandsholmen ordnad, skulle hafva till *åliggande* att ordna densamma. I likhet med den förste högt ärade talaren anser äfven jag att derest frågan om Helgeandsholmens ordnande någon gång skall kunna lösas, så måste detta ske genom en samverkan mellan staten och Stockholms kommun, och det var just med hänsyn till detta, som Utskottet ansett, att då staten betalar en summa af

1,200,000 kronor för att få en plats å Helgeandsholmen upplåten för uppförandet af ett nytt riksbankshus derstädes och under förklarande, att åtminstone Utskottet icke har tänkt sig annat än att holmen föröfrigt skulle stå obebyggd, Utskottet med skäl ansett sig kunna föreslå som ett *vilkor*, att Stockholms kommun måtte åläggas ordna holmen. Hvad behöfvat af en annan lokal för Riksbanken vidkommer, så ber jag att i allo få instämma med Banko-Utskottets ärade ordförande, sammanlunda ock angående kostnaden derför; men då jag hyser tvifvel om, att vid en gemensam votering Andra Kammaren skulle vilja biträda ett förslag till en så stor utgift, som jag anser ligga i det af Bankofullmäktige framställda, af Herr Ekman i hans reservation upptagna berättigande, så anhåller jag att få yrka bifall å Utskottets betänkande.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Herr Montgomery Cederhielm: Jag kan icke annat än beklaga, att genom Andra Kammarens beslut i afseende på den nu föreliggande frågan och genom samma Kammares beslut i afseende på Stats-Utskottets Utlåtande N:o 57 det synes sannolikt, att den nu ifrågavarande flyttningen af Riksbanken och ordnandet af Helgeandsholmen icke kan bringas till ett tillfredsställande slut. Men då så är förhållandet, har jag likväl, för min del trott, att det vore riktigt, att ingå på ett sådant förslag, som det af Herr Ekman blifvit gjort. Man ådagalägger derigenom, att man fortfarande anser, på samma sätt som Riksdagen vid flera tillfällen förut sagt, att det är nödvändigt, att ett nytt bankhus bygges; man har derigenom visat, att man äfven anser, att det är lämpligt, att denna byggnad förläggas på Helgeandsholmen, och man har till dess utförande anvisat de medel, som äfven här af bankofullmäktige och i Utskottet ansetts behöfliga för denna plans utförande. Man har för tillfället icke vidare inlåtit sig i alla de närmare bestämmelser, som af Banko-Utskottet finnas föreslagna, men man har stått fast vid den åsigt man förut har haft, och man har genom att samtycka dertill lemnat tillfälle till ny uppgörelse i samma rigtning eller på något annat sätt, hvarigenom saken kan må hända på ett fördelaktigare och för alla parter mera tillfredsställande sätt lösas, än hvad som nu synes vara händelsen enligt den allmänna meningen derom. Jag får derför tillstyrka bifall till Herr Ekmans förslag.

Herr vice talmannen: Jag kan verkligen icke neka till, att det var med någon öfverraskning, som jag från läktaren i Andra Kam-maren åhörde en öfverläggning, som egentligen gick ut på att bevisa, att ett nytt riksbankshus icke vore behöfligt. Det är likväl flera gånger som Riksdagen förklarat sig för nödvändigheten af ett sådant nytt riksbankshus, och åtskilliga åtgärder hafva tid efter annan blifvit vidtagna för att åstadkomma ett sådant. Anledningen till att det hittills icke har kommit längre, är utan tvifvel ingen annan än den, att så stora svårigheter möta att finna en lämplig plats att derpå förlägga den frågavarande byggnaden. Kam-maren torde erinra sig, att för några riksdagar sedan var det fråga om att för ändamålet förvärfva det s. k. Kansli-

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

huset, — men att den derom afåtna Kongl. propositionen blef af Riksdagen afslagen, likväl alledes icke af skäl, som sammanhängde med någon åsigt inom Riksdagen att det icke skulle vara lämpligt att bygga ett nytt bankhus. Banko-Utskottets ärade ordförande har i det afseendet lemnat för Kammaren en redogörelse, som jag hoppas skall vara fullt bevisande, och i likhet med honom har jag ingen annan önskan än den, att Kammarens ledamöter måtte på stället taga kännedom om det nuvarande bankhuset, då säkerligen ingen skall från ett sådant besök återvända utan ett lifligt intryck af behovet att få ett nytt sådant i annat läge. Ty i händelse af eldfara är läget särdeles olämpligt för en sådan dyrbar inrättning, omgifven som den är på två sidor af trånga gränder och på 3 sidor af höga hus, och endast en sida kan kallas öppen, då den som är belägen mot Jerntorget, i följd af detta torgs ringa yta, ej med skäl kan sägas gränsa till en öppen plats. Således torde det vara aldeles klart, att frågan om förvärfvande af ett nytt riksbankshus icke utan fara kan uppskjutas. För min del synes det, som om ingen plats skulle kunna vara ändamålsenligare och önskligare för banken än just Helgeandsholmen. Dess centrala läge gör den särdeles inbjudande för en inrättning, afsedd för den stora allmänheten, och jag skulle synnerligen misstaga mig, om icke de exempel, som nästan alla penningeinrättningar i Stockholm gifvit, att söka förvärfva sig lokaler antingen för hufvudkontor eller afdelningskontor så centralt belägna i Stockholm som möjligt, utgöra ett bevis att äfven i ekonomiskt afseende det icke saknar sin fördel att hafva ett sådant läge. Om så är förhållandet föreställer jag mig, att för en bank med en så vidsträckt rörelse, som Riksbanken har, det icke skulle fordras mycket för att räntan på det belopp, som kan komma att nedläggas i det nya riksbankshuset, skall genom vinsten på den ökade rörelsen intjenas, och att följaktligen denna fråga icke får betraktas såsom en utgift, som är improduktiv utan såsom en utgift, som är afsedd att gifva god ränta genom ökad afkastning. För min del tror jag icke, att man bör se denna sak, då man behandlar frågan på dess närvarande ståndpunkt och vid föredragningen af detta betänkande, från någon annan synpunkt än köparens, det vill säga den, att man för de penningar, som utgifvas för Helgeandsholmen, får full valuta; och i det afseendet synes mig ingen tvekan kunna uppstå, att icke Helgeandsholmen med sitt utmärkta läge skall gifva full valuta för de 1,200,000 kronor, som här äro ifrågasatta att utgifvas. Hvertill dessa penningar sedan skola användas, det är helt och hållet en annan fråga, och som jag tror att köparen gör bäst att vid köpets uppgörande alledes icke taga i betraktande. Då emellertid frågan om hofstallets flyttning till Artilleriplanen numera anses förfallen, i den form den föreligger enligt Utskottets förslag, grundande sig i sin ordning på bankofullmäktiges framställning, men det icke därför är af mindre vikt att hålla frågan vid lif och att ådagalägga, att Riksdagen erkänner den utomordentliga vigten af att förvärfva Helgeandsholmen och förvärfva den för Riksbankens räkning, så anser jag, för min del, att det skulle vara särdeles lyckligt, om ett beslut, öfverensstämmande med det af Herr Ekman yrkade, komme att af Kammaren i första rummet och sedan möjligen af Riksdagen fattas. Genom bifall till detta be-

slut hafva visserligen icke de svårigheter blifvit undanröjda, hvilka möta vid frågans behandling i dess mera utsträckta form, men man har erkänt behovet af ett riksbankshus och uttalat sig för dess förläggande på Helgeandsholmen, hvarmed mycket bör vara vunnet för frågans lösning. Jag får således, för min del, förena mig med de Herrar, som yrkat bifall till Herr Ekmans förslag.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Grefve Beck-Friis: För min del kan jag icke annat än beklaga, att en fråga af den vidt omfattande beskaffenhet, som den föreliggande, kommit till Riksdagen under så olika form. Vi hafva först Banko-Utskottets betänkande, sedan en Kongl. proposition, och slutligen ett statsutskottsbetänkande, föranleddt af en föregående Riksdags beslut. Det är nemligen fråga om stallet, fråga om Riksbanken och fråga om ett riksdagshus. Hur man i denna labyrinth skall kunna reda sig och komma till ett förnuftigt beslut, har för mig varit särdeles svårt att förstå. Jag tror likväl att den utväg, som blifvit antydd i Herr Ekmans förslag, är den närmast till målet ledande. Jag har dock för min del några betänkligheter vid det samma. Riksdagen skulle nemligen genom ett bifall till Herr Ekmans förslag tillförsäkra *Riksbanken* egandet af samtliga byggnader å Helgeandsholmen. Mig synes detta vara en väl vidsträckt fullmakt, gifven åt Riksbanken. Jag skulle för min del vilja inskränka denna Riksbankens rätt till att der få nödiga lokaler åt sig upplåtna, eller åtminstone tomtplatser för sådana lokaler. Jag tror det nu föreliggande anbudet från Kongl. Maj:t icke böra af Riksdagen tillbakavisas. Ty hvad erhålla vi derigenom? Först erhålla vi dispositionsrätt till de af Kongl. Maj:t enskildt innehavande byggnader, värderade till en half million; sedan den stora tomt, som upptages af Kongl. hofstallet med dertill hörande byggnader, och detta utan någon nämnvärd uppföring från statens sida.

Jag vet väl att ett mäktigt intresse i Stockholm motsätter sig Artilleriplanens användande till hofstall, men jag för min del finner denna stockholmares ovilja alldeles icke motiverad. Hvad är frågan? Jo! På Artilleriplanen fins för närvarande ett stall för 100 hästar och ett kronobageri så stort, att alla byggnader, som äro ämnade uppföras såsom boningslägenheter på denna plan icke upptaga så stort kubikinnehåll. Frågan är nu att på denna plan, uppföra vackra byggnader, såsom Herrarne kunna försäkra sig om här ute i den s. k. sammanbindningsbanan, och att öka hästantalet med 20. Jag kan således icke på något sätt dela denna Stockholms stads besynnerliga åsigt, att Artilleriplanen skulle försämrans genom att der lägga byggnader, icke så stora som nuvarande kronobageriet, och ett stall för endast 20 hästar mer än det nu der befintliga; samtidigt med att man finge en prydlig fasad åt esplanaden, och att det vanprydande skick, planen nu företar, komme att försvinna. Stockholm har så många öppna platser att, om jag icke vill taga i betraktande den stora Nybroviken, det finnes en plats framför stallet, som blir 5 tunnland i vidd, och med den projekterade igenfyllningen af samma vik ytterligare 5 tunnland. Vidare ha vi Karl XIII:s torg och Berzelii park, hvarför jag tror få städer hafva så många fria centrala platser som Stockholm. För öfrigt, om Stockholms stad anser sig böra tillägna sig denna plats, så borde

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

den väl betala något för den; men det har jag ej hört ifrågasättas. Frågan är blott att staten skall skänka platsen, som åtminstone är värd $\frac{1}{2}$ million. Hvad skulle Stockholm vinna i stället? Jo! I stället för det vanprydande skick, hvori Helgeandsholmen nu visar sig, få denna ordnad, och der ett riksbankshus och, som jag vill tro, äfven i en framtid ett riksdagshus uppfördt. Denna punkt i vår hufvudstad, som för öfrigt är så vacker som någon hufvudstad kan vara, skulle derigenom blifva en så vacker plats, att jag trotsar något samhälle i verlden kunna visa en skönare. Att åter göra den till en öppen plats, såsom det föresväfvat mången — jag förmodar med ett kafé i midten, liksom Berns' eller Blancs' — det kan jag icke finna vara något särdeles värdigt eller vackert. Hufvudsaken för mig är, att det erbjudna tillfället icke lemnas å sido, utan att staten nu utan någon nämnvärd uppoftning tillförsäkras sig Helgeandsholmen. Dock skulle jag önska att den formulering, som här af Herr Ekman framstälts, innefattade att icke blott Riksbanken, utan äfven Riksdagen blefve disponent af den lediga platsen på Helgeandsholmen.

Med denna förändring i redaktionen sluter jag mig till Herr Ekman's förslag.

Friherre Klinckowström: Jag kan fatta mig ganska kort, då de fleste ärade talare, som uppträdte före mig ha yttrat sig i en riktning, som jag gillar och godkänner. Det är beklagligt, såsom Grefve Beck-Friis nyss yttrat, att denna fråga kommit så på sned, som den gjort, och skulden dertill ligger uteslutande hos de ledande männen i Riksdagen, som bestämt huru betänkanden, motioner och propositioner skola behandlas. Hade alla dessa tre frågor om bankhus, riksdagshus och hofstall blifvit förenade i ett betänkande, vare sig inom ett Utskott, eller i ett sammansatt Utskott, vore det intet tvifvel derom, att frågan blifvit lättare löst än nu torde blifva fallet. I frågans närvarande skick tror jag det viktigaste, vi hafva att göra, vara att besluta, om vi skola mottaga Hans Maj:t konungens nådiga anbud att för ingenting lemna de fyra eller fem hus, konungen eger å Helgeandsholmen med det vilkor Hans Maj:t dervid fäst. Det är så mycket angelägnare att frågan redan under denna riksdag afgöres, som Konungen vid sin skänk fäst det vilkor, att Riksdagen inom detta års slut bestämt sig för gåfvans mottagande.

Jag anser att Riksdagen med *tacksamhet* bör mottaga denna gåfva och besluta sig för sådana uppoftningar, att Konungen kan se att man menar allvarsamt med frågans snara lösning.

I ett hänseende har jag dock en olika mening med de ärade talare, som hittills ha yttrat sig i denna sak. Jag anser nemligen att Helgeandsholmen är en så dyrbar plats för staten och det allmänna, att staten ej borde afhända sig denna plats, utan på egen bekostnad verkställa alla de afrodjningar, kajbyggnader, planeringar och andra anordningar, som vore värdiga såväl landet som hufvudstaden; dermed undveke man alla trakasserier med stadsfullmäktige i Stockholm, hvilka må hända icke på långliga tider komma att taga någon befattning med försköningen af denna holme, utan lemna den i det usla skick, hvori den nu befinner sig, äfven om staten skulle börja bebygga densamma.

Det är så mycket större skäl, mine Herrar! att icke nu afhända sig denna plats, som, när det en gång blir på allvar fråga om att åt Riksdagen förskaffa en ny värdigare lokal för sina sammankomster, än den nuvarande, väl icke någon skall kunna finna en värdigare plats, som så väl uppfyller alla billiga vilkor både på nytta, kostnad och ur skönhetens synpunkt som Helgeandsholmen. Betraktar man den stora vidd, holmen omfattar, är det min öfvertygelse, det så väl riksdagshus som riksbankshus mycket väl kunna på dess vestra del uppföras, och då blir detta nödvändigtvis det billigaste sätt att tillgodose två så stora ändamål. Ordnandet af denna plats och inlösen eller inköp af bazarbyggnaderna, det är frågor, som mycket väl kunna anstå till en annan riksdag, men deremot måste Riksdagen nu uttala sig om Hans Maj:t Konungens nådiga anbud, och visa detta genom att anslå den summa, som blifvit af Banko-Utskottet, på grund af Kongl. Maj:ts proposition, föreslagen för ett nytt hofstalls uppförande. Denna fråga bör nu afgöras och, enligt min tanke, på det sätt Herr Ekman i sitt amendement till Utskottets förslag hemställt. Det är på dessa grunder jag önskar, att Kammaren så talrikt som möjligt måtte ansluta sig till Herr Ekmans förslag och, som denna fråga är af den beskaffenhet att den skall enligt 65 § Riksdagsordningen genom gemensam votering slitas, så tviflar jag ingalunda på att, om Första Kammaren vill rätt talrikt sluta sig till hvad af de fleste ärade talare här förfäktats, vi skola kunna gå segrande ur den gemensamma voterings strid.

Jag hade liksom Friherre af Ugglas, i hvilkens yttrande jag för öfrigt i allo kan förena mig, ämnat besvara åtskilligt tal om Artilleriplanen och hofstallets förläggande dit; men på sätt Friherre af Ugglas yttrat, tillhör den frågan icke den som nu behandlas. Då deremot nästa statsutskottsbetänkande förekommer, skall jag bedja att få besvara frågan om Artilleriplanens lämplighet för ett nytt hofstall.

Herr Björnstjerna: Det var för mig en sorglig underrättelse, när för några dagar sedan Andra Kammaren med stor majoritet förkastade det förslag, som blifvit af Banko-Utskottet framställt. Det var en ännu sorgligare underrättelse, när jag i dag erfor att samma Kammare utan diskussion förkastade frågan om hofstallets förflyttande till Artilleriplanen. Jag har svårt att för mig förklara möjligheten af dessa beslut. Jag hade ännu ett svagt hopp, att denna den mest kortlivade och mest resultatlösa af alla våra riksdagar skulle genom bifall till dessa förslag åtminstone lemna kvar något bestående minnesmärke af sin tillvaro; men så synes det icke blifva fallet. Efter det beslut Andra Kammaren fattat, är frågan i sjelfva verket fallen, ty Kongl. Maj:t har endast »under förutsättning af Riksdagens samtycke till ett nytt hofstalls inrymmande å Artilleriplanen och densamma omgifvande tomter, hvarom Kongl. Maj:t förmält sig hafva för afsigt att göra nådig framställning, så snart från fullmäktiges sida blifvit hemställt om Riksdagens bifall till förvärfvande af plats för riksbanksbyggnad å Helgeandsholmen — förklarar sig villig att, sedan nytt hofstall blifvit å Artilleriplanen uppfördt, låta från Helgeandsholmen bortflytta samtliga för hofstallets räkning använda, staten tillhöriga byggnader.» Samma vilkor har Hans Maj:t Konungen gjort för att afstå sina hus å Helge-

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

andsholmen, med tillägg att beslut i frågan vid denna riksdag borde fattas. Frågan är alltså beklagligen fallen.

Det är för mig alldeles oförklarligt, huru en fråga, som väckt så allmänt deltagande, kunnat få denna utgång: en fråga som från början af detta århundrade förelegat och om hvilken alla äro ense, som nu voterat mot lika väl som jag, att det är en skam att midt i hjertat af Stockholm, i sjelfva medelpunkten af hufvudstaden, se nästan en ruin, och en ruin, som blir värre för hvarje dag, en ruin som man icke ens kan iståndsätta, därför att de kostnader, som derpå skulle nedläggas, blefve bortkastade, när man förr eller senare måste komma till något klokt resultat med holmen och der uppföra vackrare byggnader, än det nuvarande stallet och de ruckel, som der stå. Det var med glädje jag erfor det förslag, bankofullmäktige väckt, att inköpa holmen för det ytterst billiga priset af 1,200,000 kronor, ett så lågt pris, att mången enskild spekulant skulle vilja bjuda mycket mer för den än dessa 1,200,000 kronor, hvilka dessutom skulle betalas genom en enkel bokförings-operation i banken, utan att det egentligen skulle kosta något. Detta förkastar man, skyllande på att man icke vill uppföra ett hofstall på en så prydlig plats, som Artilleriplanen. Men, mine Herrar! hvilken, som sett denna plats, lär väl kunna finna den särdeles prydlig. Framför den stå ännu qvar en hop gamla ruckel. Sjelfva planen är belamrad med ett gammalt stall på ena sidan, och det ruskiga kronobageriet på den andra. I denna del af staden finnas väl tillräckligt med öppna platser, Artilleriplanen förutan. Strax bakom ligger Artillerigården och kyrkogården; sedan kommer man till Ladugårdslandstorg, ett salutorg, så Humlegården och sedan Norrmalms-torg, också ett salutorg. Framför stallbyggnaden kan man få ännu ett salutorg, så stort som Munkbron och Kornhamnstorg tillsammans. Har man då icke tillräckligt med öppna platser, för att icke tala om sjelfva sjön. Flere promenader behöfvas väl icke heller i denna trakt, der man kan gå den vackra Strandgatan till Djurgården, och derifrån öfver Skeppsholmen, till Museiparken, Karl XIII:s torg och genom Berzelii park tillbaka till utgångspunkten, utan att ha behöft snart sagdt sätta sin fot utom skuggan från träden. Kan man då säga, att här skulle behöfvas ytterligare promenader och öppna platser. Eller skulle det vara en vanprydnad för staden att få den stora monumentala stallbyggnad, som vi sett å ritningen, uppförd å Artilleriplanen? Enligt mitt förmenande skulle detta i stället blifva en stor försköning för staden. Derigenom skulle ock platsen framför stallet blifva planerad och vackert ordnad, hvilket den nu icke är och måhända ej på långliga tider blir. Att ett sådant vackert stall skulle blifva vämjeligt eller illaluktande, som man påstått, kan jag icke förstå. Man behöfver icke gå längre än till Köpenhamn för att finna, att den obestridligen vackraste sidan af Kristiansborgs slott är den, som omfattar stallet med sitt vackra ridhus. I det vackra Marmorpalatset i Petersburg är stallet inrymdt i sjelfva bottenvåningen, om icke af sjelfva slottet, så dock i den stora byggnad, som sammanhänger dermed och tje-nar till bostad för hofpersonalen. Der är stallet, såsom sagdt, inrymdt i bottenvåningen, och när man går förbi på gatan, ser man genom fönstren hästarne stå derinne. Nu talar man om det vanprydliga och

osunda i att lägga ett hofstall på Artilleriplanen, i stället för det gamla artilleristallet med sina 100 hästar, som stått der så lång tid, utan att något gjorts för att afeda orenligheten. Man skulle nu deremot, enligt planen, derifrån leda en trumma ned till den stora kloak, som går ut i Norrström så att den förespeglade faran af Nybrovikens grumlande är helt och hållet inbillad. Spillningen skulle för hvar dag köras bort. Långt ifrån att medföra några olägenheter, skulle stallet sålunda blifva en stor prydnad för denna stadsdel, derom är jag fullt förvissad. Men när nu Andra Kammaren fattat sitt beslut, och frågan om Artilleriplanens användande icke kan blifva föremål för gemensam votering, så återstår, enligt mitt förmenande, icke annat än att Kam-maren, för att komma till något resultat, instämmer i Herr Ekmans förslag. Äfven jag skulle önska, på sätt Grefve Beck-Friis yttrat, att på Helgeandsholmen uppfördes icke endast ett riksbankshus utan äfven ett riksdagshus, hvilket blefve utan tvifvel det billigaste och på samma gång det vackraste, emedan det måste å denna holme nedanför slottet vara en stor byggnad, för att den icke skall blifva nedtryckt af slottet. Finge man der en stor monumental byggnad, i öfverensstämmelse med Herr Adelskölds förslag eller Herr Zetterwalls ritning, skulle detta blifva en utomordentligt stor prydnad för staden. Inköpes Helgeandsholmen för Riksbankens räkning, och riksdagshuset äfven förlägges dit, erhålles tomtplats för detta utan ökad kostnad, då man deremot, enligt riksgäldsfullmäktiges förslag, skulle för blotta tomten få betala ett par millioner. Jag föreställer mig att, i fall Herr Ekmans förslag antoges, det skulle stå öppet att framdeles å holmen lägga äfven ett riksdagshus, eftersom, såframt holmen nu skulle förvärfvas för Riksbankens räkning, det väl dock måtte stå Riksdagen fritt att äfven der förlägga ett riksdagshus.

Jag yrkar således bifall till Herr Ekmans förslag.

Friherre von Kræmer: Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, om det icke syntes mig att, då frågan under denna diskussion belysts från åtskilliga synpunkter, det dock finnes *en* synpunkt, för mig den egentliga, som icke blifvit omnämnd. Man har talat om att Helgeandsholmen borde ordnas, men man har icke talat om *hur* den borde ordnas, det vill säga hur det bästa sättet för ordnandet skulle vara. Det är härvid jag ber att få något uppehålla mig.

Jag tror, att man knappt i för mörka färger kan skildra det tillstånd, hvori denna plats nu befinner sig. Men jag ber att få framhålla, att detta tillstånd så fult det än är, och just därför att det är alldeles oförsvarligt, är ett öfvergående tillstånd, blott en tidsfråga. Förr eller senare, och rätt länge skall det icke numera kunna dröja, måste de nu på holmen befintliga vanprydigheterna försvinna. Om åter man nu fullständigt ordnar holmen; då blir detta icke något öfvergående, utan ett definitivt. För mig framstår därför saken så, att det är bättre att detta oefferrättliga tillstånd ännu i några år får fort-fara, än att man nu ordnar holmen på ett sätt, som icke är det ändamålsenligaste. Jag kan för min del icke instämma i önskningarne om holmens ordnande, förr än detta sker på det för dess läge och bestämmande ändamålsenligaste sättet.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)

Om Stockholm vore ett Liverpool, ett Manchester, en uteslutande handels- eller fabriksstad, der den egentliga rörelsen herskade under börs- och arbetstimmarne och som sedan vore öfverlemnad åt tystnad och stillhet, då vore det lämpligt att i dess midt lägga en bank.

Om Stockholm vore en endast för representationen tillkommen stad, såsom t. ex. Washington med dess kapitolium, då vore det lämpligt att i stadens hjerta lägga ett riksdagshus. Stockholm är dock framför allt en hufvudstad, och ett af en hufvudstads främsta, om ock icke alltid bästa, drag är att tillika vara en nöjenas stad. Jag tror, att Helgeandsholmen sålunda icke bör användas till något annat ändt som är, om jag får uttrycka mig, »roligt».

Helgeandsholmen bör vara en plats, som planteras med träd och blommor, hvimlar af promenerande, genljuder af musik och om qvälarne strålar i rik belysning.

Af dessa skäl skulle jag helst önska att holmen blefve fri och öppen. Men det finnes, ty värr, ett skäl deremot, ett ovederläggligt: ventileringen är för stark på holmen! Af denna anledning nödgas äfven den, som, i likhet med mig, helst skulle önska att holmen blefve en fri plats, medgifva att en byggnad måste der uppföras, men då bör det också enligt mitt förmenande blifva en sådan byggnad, som öfverensstämmer med denna plats' läge midt i hufvudstaden, en byggnad egnad åt nöjena — ja, ja, mine Herrar, det förstås, jag menar de *oskyldiga* nöjena, t. ex. en teater, en konsertsalong, hvilken senare tillika kunde tjena till lokal för populära föreläsningar m. m. dylikt. Men, säger man, »låter man nu detta tillfälle gå sig ur händerna, så få vi vänta länge, ja nästan oberäkneligt länge.» Jag hyser ej denna fruktan, ty så länge holmen lemnas i det skick, i hvilket den nu är, tränger sig frågan oupphörligen fram och kan icke undanskjutas. Jag tror att den dag ovilkorligen snart skall randas, då en sådan öfverenskommelse dels med staten, dels med den höge egaren af holmen kan träffas, att platsen med ett eller annat vilkor öfverlemnas till hufvudstaden, att ordnas i enlighet med den plan, som bäst lämpar sig för en dylik centralplats' ordnande.

Att nu antaga Herr Ekmans förslag kan jag icke anse riktigt, ty det innebär icke ett blott temporiserande, icke ett blott antagande af Hans Maj:t Konungens anbud, ty i förslaget står uttryckligen, att den ifrågarvarande summan skulle utgå för förvärfvande på Helgeandsholmen af plats för *Riksbanken*, och det är just detta, som jag icke anser ändamålsenligt. Min ståndpunkt är således den, att jag visserligen finner det nuvarande tillståndet oeffterrättligt, men anser detta temporära tillstånds fortfarande bättre, än om något nu vidtages, som man sedermera får ångra, men då icke kan hjälpa. Ur denna synpunkt är det, som jag för närvarande yrkar rent afslag på Utskottets förslag.

Herr Stråle, Holdo: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet för att bemöta några af de beskyllningar, man gjort mig. Några talare hafva förebrätt mig för att jag talat om flere saker på en gång, och en talare har till och med ansett det otillständigt — jag tror det var uttrycket — att yttra mig en qvart om frågan i den vidsträckt mening, jag ansåg den böra tagas. Jag skall bedja att få

svara, att om jag vidrört hvad som icke hör till saken, är det icke mitt utan Utskottets fel, ty här står i betänkandet tydligt, att Helgeandsholmen skulle förvärfvas för en million tvåhundra tusen kronor för att der uppföra ett riksbankshus, och i punkterna a, b och c föreslås, att Stockholm skulle hafva ett ord med i laget. Således finner jag icke annat än att Banko-Utskottet sjelf blandat i hop frågorna, så att det lär vara omöjligt att tala om den ena utan att äfven vidröra den andra. En talare har sagt, att jag ifrågasatt lämpligheten af Riksbankens flyttning till Helgeandsholmen. Jag sade förra gången, jag hade ordet, och säger fortfarande, att jag icke är obenägen att se ett riksbankshus uppfördt på Helgeandsholmen, men att jag icke anser det så nödvändigt, att man därför skulle underkasta staten och kommunen uppoffringar, som i sjelfva verket icke hafva med Riksbanken att skaffa. Jag påstår att Riksbanken kan ännu många år ligga kvar, der den nu är. Man har framkastat en tanke, att det vore något märkligt intresse i hufvudstaden, som motsatt sig Riksbankens flyttning till Helgeandsholmen. Det träffar icke mig; jag är icke delegare i någon enskild bank utan endast låntagare. I det fallet vänder jag mig helst till Riksbanken af många skäl, och skulle, ur den synpunkten sedt, hellre åka till Helgeandsholmen äu till Jerntorget; men en sak är, att Riksbankens flyttning kan vara nyttig, en annan är, att den skulle vara högst nödvändig, hvilket den för närvarande icke är, så mycket mindre som Riksbanken har afdelningskontor på Norr vid Malmstorgsgatan, der en stor rörelse bedrifves. Således vågar jag fortfarande påstå, att nödvändig är denna flyttning icke. Nyttig och nöjsam kan den vara, men icke så nödvändig, att man derfor behöfver ådraga kommunen och staten sådana kostnader, som här äro i fråga.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
på
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

En talare på malmöhusbanken har yttrat i fråga om Artilleriplanen: hvad är det för orätt, att der uppföra ett hofstall för 120 hästar; det blir ju blott 20 hästar mer än i det stall, som redan är der beläget, men jag ber att få bemärka, att den jemförelsen gäller 100 obefintliga hästar, ty det nuvarande stallet vid Artilleriplanen är stängdt och tomt, och meningen med hofstallet är väl att hästar verkligen skola finnas der. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att det finnes ett kronobageri, som då skulle borttagas. Detta är också ett moment i frågan, som icke är någon småsak. Det är visserligen sant, att chefen för Landtförsvarsdepartementet ansett sig kunna framlägga för Riksdagen förslag att taga bort kronobageriet och låta baka på enskilda händer, men om han dervid skulle hafva misstagit sig, om möjligen befinns att saken åter bör ordnas på det gamla sättet, då förestår en utgift på 400,000 kronor för det nöjet. Samme talare sade också, att han tyckte det vara alldeles onödigt, att Stockholms kommun skulle tillägna sig denna plats. Jag har icke hört att kommunen satt i fråga att göra detta, men en annan sak är, att platsen bör förblifva fri. Den kan ordnas, och är redan ordnad så, att den är jemförelsevis hyfsad mot förut. Man kan tänka sig möjligheten, att den blefve en prydnad för staden och en promenadplats. En talare på stockholmsbanken sade, att det vore onödigt, att staden hade denna öppna plats, tilläggande, att man ju hade Artillerigården, kyrkogården och Ladugårdslands torg. Jag hemställer om dessa platser kunna göra

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

samma nytta som en öppen plats, plauterad med träd och blommor. Det är en känd sak, att friska träd och blommor inverka mycket välgörande på luftens beskaffenhet. Jag tror icke att kyrkogårdarne göra samma nytta.

En annan talare ansåg, att staten borde bekosta ordnandet af Helgeandsholmen. Ingen mer än han har uttalat sig så, men jag vill instämma med honom, att det vore det bästa staten kunde göra för Stockholm, förutsatt att staten på sig sjelf stälde samma fordringar, som ställas på kommunen. Han hade orätt, då han framkastade den förmodan, att staden skulle lemna holmen i samma ordnade skick som för närvarande. Denna förmodan är alldeles oberättigad, då man besinnar, att staden årligen nedlägger tre à fyra millioner på sina gator, kajer och öppna platser m. m. Det är efter våra tillgångar ett tillräckligt stort belopp, för att icke någon bör beskylla kommunen för att i detta hänseende vara likgiltig.

Här har äfven talats om Konungens gåfva till ändamålet. Jag är den sista att i det fallet icke med tacksamhet erkänna denna nådiga gåfva, men jag tillåter mig i det hänseendet erinra, att betydelsen af gåfvan förringas betydligt derigenom, att i de hus, som egas af Konungen, äro för närvarande 29 rum och 19 kök upplåtna åt stallbetjeningen. Dessa 29 rum och 19 kök lemna således icke någon konstant inkomst, och då staten skulle bygga nya bostäder åt denna betjening, kan jag icke föreställa mig annat, än att detta i väsentlig mån förringar gåfvans storlek. Jag vill därför icke säga, att man icke bör vara tacksam i alla fall, men jag vill uppmärksamma, att man lätt glömmet detta, då man talar om denna gåfva.

Jag kan icke annat än instämma med talaren på gefleborgsbänken, som framhöll det oformliga i att Riksdagen skulle besluta sig för att uppoffra tolfhundredratusen kronor för att köpa in tomter på Helgeandsholmen och sedermera, såsom en följd deraf, lemna ett betydligt belopp till uppförande af ett riksbankshus, men detta endast i det fall, att Stockholms kommun medgifver hvad som här är, beträffande densamma, föreslaget. Om kommunen icke vill lösa bazarbyggnaden, hade Riksdagen fattat ett beslut, som Stockholms kommun altså gjorde om intet. Kan man icke tänka sig frågan så, att åt Stockholms kommun öfverlemnades att klart och bestämdt uttala sig deri, innan Riksdagen pröfvade densamma. Jag har icke något emot, att Riksbanken får Helgeandsholmen och icke heller att staten bygger ett hofstall på en dertill lämplig plats, men jag vill bestämdt bestrida, att Stockholms kommun af sådan anledning bindes vid en utgift af en och en half million, utan att den haft något att säga i frågan eller får eganderätten till holmen, hvarför jag anhåller om afslag å förevarande betänkande.

Flere ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Jöns Pehrsson: Det tyckes som man icke tänkt på rätta orsaken, hvarför detta Banko-Utskottets förslag icke kan antagas. Hans Excellens f. d. Utrikesministern har visat, att det måste vara förfallet, då Kongl. Maj:ts vilkor icke kommer att uppfyllas. Hvad

för öfrigt sjelfva saken beträffar, kunna tankarne vara mycket delade, om Riksbankens nuvarande läge är fördelaktigt eller icke, men derom kunna de icke vara delade, att dess lokaler äro oändamålsenliga, ehuru de möjligen kunde förbättras. Jag har sett en ritning, hvarigenom det skulle blifva mycket beqvämt äfven i det gamla riksbankshuset. Hufvudsaken i frågan är emellertid, att så länge man äfflas att vilja använda dessa tolfhundredratusen kronor för ett nytt hofstall af den beskaffenhet, som ritningen visar, kunna Herrarne vara öfvertygade om, att Andra Kammarens majoritet aldrig går in på ett sådant förslag; men om man för tolfhundredratusen kronor kunde förvärfva hela Helgeandsholmen, så vore jag med om det. Skulle det lyckas, på sätt Herr Ekman föreslagit, att åt Riksbanken förvärfva samtliga tomter på Helgeandsholmen, hvilket ju är detsamma som om staten förvärfvade dem, skulle jag kunna bifalla förslaget, men då måste vi hafva hela Helgeandsholmen, icke blott kronans tomter, utan hela platsen. Hvad beträffar Stockholms berättigade eller oberättigade fordringar, tror jag att Stockholm har rätt att icke få hofstallet förlagdt vid Artilleriplan eller annan öppen plats, och jag tror att med den uppfattning, som nu råder här, ett förslag, sådant som detta, icke har utsigt att gå igenom. Orsaken är den, att icke något förslag i den vägen bifalles, så länge man förknippar det med byggandet af ett hofstall. Kan Riksdagen förvärfva hela Helgeandsholmen för tolfhundredratusen kronor, tror jag det är en god affär, men jag vill icke vara med derom, i fall man skall der lägga både riksbanks- och riksdagshus. Det föreligger ett förslag, att vi skulle kunna få tillräckligt stort riksdagshus här på Riddarholmen för de närmaste hundra åren, och jag går icke från Riksdagen förr än denna fråga blifvit behandlad och man fått se huru saken bestämmes. Jag gör icke något yrkande, men om vi kunna få hela Helgeandsholmen för tolfhundredratusen kronor, är jag med derom.

Herr Ekman, Johan Jacob: Jag kan icke dela de betänkligheter, som uttalats af en talare på malmöhusbänken, att mitt förslag, som afser att förvärfva Helgeandsholmen för uppförande derstädes af ett riksbankshus, skulle förbjuda att framdeles der uppföra äfven andra hus, om Riksdagen skulle så vilja. Riksdagen är Riksbankens principal och fattar hvad beslut den behagar, äfven om deri skulle ligga en ändring eller tillägg i förut fattadt beslut, men på det att mitt förslag må bereda förvärfvande af *alla* tomterna på Helgeandsholmen och icke blott kronans, vill jag förändra detsamma derhän, att Kammarerna måtte besluta: *att, för förvärfvande af samtliga tomter på Helgeandsholmen i och för uppförande af nytt riksbankshus, anslå af Riksbankens medel en summa af tolfhundredratusen kronor;* och jag hoppas att de talare, som förut instämt med mig, icke skola hafva något att invända mot denna förändring.

Friherre Åkerhielm: Den långt framskridna timmen för Kammarrens nu pågående öfverläggning blir mig en kärkommen anledning att — trogen min vana — endast yttra mig helt kort. Jag ber då att för min del få förklara, att på det sätt, som Banko-Utskottets ärade ordförande nu har formulerat det förslag till beslut, som af ho-

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus på
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus
å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

nom framstälts, kan jag med min röst med nöje biträda detsamma, och detta från den enda synpunkt, ur hvilken jag vill se denna fråga, nemligen *Riksbankens*. Jag kan nemligen icke annat förstå än att de byggnader, der Riksbankens lokaler nu äro förlagda, icke gerna kunna vara för ändamålet lämpliga. Det är därför ett önskningsmål för Riksbanken att förvärfva en bättre belägen tomt för att uppnå en af de viktigaste förutsättningarne för att fylla den plats inom hufvudstadens bankrörelse, som bör tillkomma Riksbanken. Ett sådant tillfälle erbjuder sig nu, i fall fullmäktige få makt och myndighet att åt Riksbanken förvärfva en sådan tomtplats som Helgeandsholmen. Man har här fordrat, att *hela* Helgeandsholmen skulle för ändamålet förvärfvas och, såsom Herr Ekman nu uppställt sitt förslag, innebär ju äfven detta ett bemyndigande för bankofullmäktige att med användande af Riksbankens medel intill ett belopp af 1,200,000 kronor förvärfva åt Riksbanken *hela* Helgeandsholmen. Då gäller det således blott, om denna siffra af tolfhundra tusen kronor kan i och för sig vara för stor. Härtill svarar jag, att för det första måste man besinna, att det betydliga värde, de nuvarande riksbankshusen ega, skall från utgiften afräknas, och att hvad derutöfver kan erfordras är ett så försvinnande litet belopp, att det för visso kan af Riksbanken inom få år återvinnas till följd af den betydligt större rörelse, banken skulle vinna, om den flyttades till Helgeandsholmen. Vid sådant förhållande kan jag icke förstå annat, än att Riksdagen gjorde klokt och väl i att bifalla det af Herr Ekman sist framställda förslag, hvartill jag anhåller att få sluta mig.

Grefve Mörner: Jag vill icke i allmänhet jemföra den enskildes hushållning med statens och från det ena förhållandet draga slutsatser till det andra. Men det finnes dock omständigheter, som äro gemensamma för begge. En gammal regel är, att man icke bör tillåta sig utgifter för lyx med mera dylikt, förrän man besidit utgifter, som äro oundgängligen nödvändiga och erforderliga. Hvad har jag då här vid lag att se till? Der möter oss då ifrån Riksdagens förhandlingar klagomål, att mycket felas och nödvändigt behöfver anskaffas för ett någorlunda försvarligt ordnande af anstalterna för läkarebildningen och lasarettsvården. Man begär, genom enskild motionärs försorg, anslag för detta ändamål, förgäfvades; det finnes då icke några medel hvarken för ombyggnad af det staten tillhöriga lasarettet, der våra läkare skola utbilda sig och tillämpa sina kunskaper, ehuru detsamma ostridigt befinnes vara en föråldrad och otjenlig byggnad, eller för den lika oundgängliga nybyggnaden af Karolinska institutet. Hvad föreligger nu? Jo, för en försköning af Stockholms stad, en försköning, som jag icke skulle hafva något emot, om tillgångar dertill verkligen förefunnnes, skulle man nu lägga ut till en början 1,200,000 kronor och hvar och en kan se, att det ligger en kostnad af en och kanske flera millioner dertill bakom. Då vill jag fråga, huru vi skola stå till svars för våra kommittenter, som önska, att i första rummet statens mest trängande behof skola afhjelpas. I Kongl. Maj:ts proposition omtalades behofven af anslag till försvarsverket och rikets fästningar m. m., men derjemte fans gång efter annan återkommande det yttrandet, att landets tillgångar icke tillåte att begära dessa anslag. Nu ifrågasattes dock att

flera millioner kronor skola få användas till sådant, som, huru vackert och angenämt det kunde vara, likvisst icke kan sägas vara oundgängligen nödvändigt. Det är detta, som uppmanar mig att yttra några ord; ty jag har så svårt att förlika mig med, att man skall uppoffra så mycket penningar för egentligen försköningar, under det att de inrättningar, der det menliga lidandet skall tillgodoses, äro så ordnade, att de icke uppfylla hvad behovet kräver.

Det måtte hafva genomgått oss nu vid riksdagens slut en tro, att vi äro rika. Jag skulle önska det, men hvarifrån har denna rikedom då kommit? Man vill kanske säga, att Riksbanken är rik. Det anser jag för min del icke. Det hvilat dystra minnen öfver Sveriges Riksbank ifrån forna tider, och så ofantliga lidanden hafva orsakats genom Bankens åtskilliga gånger iråkade oförmåga att inlösa sina sedlar, enligt deras påteknade värde, så att, om det också nu är bättre, bör man vara mån om att bevara detta tillstånd och icke äfventyra att på något sätt rubba detsamma. Jag är icke någon financier, men så mycket känner jag till, att det går liksom en oro genom penninge- och myntförhållandena. Vi se rika stater, som, i strid med teorierna, men till följd af faktorer, som trotsa teorierna, vilja icke endast bibehålla utan äfven, der sådant förhållande icke hitintills egt rum, införa s. k. dubbel standards. Då torde försigtigheten bjuda, att Sveriges Riksbank äfven sparar sina tillgångar för att i framtiden kunna upprätthålla sin ställning och uppfylla sina förbindelser, så att man icke må få bevitna återupprepadet af tilldragelserna på 1760- och 1790-talen samt början af detta sekel.

Är då svenska samhället rikt? Det torde vi få medgifva, att det icke är. Vi låna nästan alltid utomlands för våra järnvägar, och detta anser jag vara nödvändigt och har med min röst bidragit dertill; men vi skjuta i öfrigt från oss den ena samhällsvigtiga utgiften efter den andra, och då bör man väl icke göra betydliga uppoffringar för nöjet att flytta ett hofstall — något som icke är af behovet påkalladt. Ty kan det ligga på Artilleriplanen — en plats som man kan antaga blir snart nog åt sjösidan omgifven af stora och dyrbara byggnader — så kan det lika väl ligga på Helgeandsholmen, och obehaget lär väl icke kännas större på den ena platsen än på den andra. Jag tror, att vi böra besinna oss noga innan vi anslå stora penningesummor för detta ändamål och att vi böra tillse, om icke dessa försköningar, huru önskvärda de, som sagdt, må vara, böra hvila, tills dessa andra behov, som mensklighetskänslan kräver, blifvit uppfyllda och tillgodosedda.

Man säger, att det är en skam för Stockholms stad att hafva det så stäldt, som det nu ser ut med Helgeandsholmen. Men man kan väl icke begära, att en gammal stad skall framstå såsom en, i likhet med en del tyska badorter, nybyggd stad af palatser, utan det är väl gifvet, att i ett gammalt samhälle måste finnas gamla förhållanden och gamla byggnader, som icke alla kunna vara prydliga. Sådant bör hjälpas upp, men med urskilning och när tillfälle gifves. Jag vill nämna, att hvad som kan tålas t. ex. i Berlin, kan äfven tålas i Stockholm, och den som sett i Berlin, den hopgyttring af ingalunda vackra byggningar, som ligger emellan det stora slottet och Spree, måste medgifva, att den stadsdelen ingalunda är vackrare än Helgeandsholmen. I Dresden är

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus ä
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

det icke heller så väl stäldt med slottets omgifningar, och vi skulle kunna granska nästan alla större gamla städer och finna motsvarigheter. Sådant kan der fördragas, emedan man anser, att det finnes viktigare saker som först måste ombesörjas; när sådant skett må försköningarne, om äfven dyrbara, komma.

Så länge dessa otjenliga sjukvårdsinrättningar ifrån Kungsholmen påkalla åtgärd, och så länge vi icke unna våra läkare lämpliga lokaler för att inhemta kunskaper och bereda sig till sitt kall, under det vi likvisst på dem ställa de största anspråk, så länge kan jag icke med lugnt samvete biträda ett beslut om att offra millioner på något, som obestridligen är föga nödvändigt och utan egentlig skada kan uppskjutas. Jag får hemställa till Eder, mine Herrar, hvad i ansen rätt att göra. För min del framställer jag icke något yrkande, men jag har velat uttala min mening, och blir det votering i frågan, så kan hvar och en inse, huru jag kommer att rösta.

Grefve Beck-Friis: Jag ber att få återtaga mitt förra yrkande och förena mig med Herr Ekman i hans senaste förslag.

Herr vice Talmannen: Då en högt ärad talare på östgöta-bänken har varnat oss för att utgifva så stora summor, som det här är fråga om, för inköp af Helgeandsholmen för Riksbankens räkning, så ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på, att här icke är fråga om en utgift, som afser nöje eller agrément, utan att här gäller det att göra en affär för Riksbankens räkning, att nemligen förlägga Riksbanken på en plats, der den kan bättre gagna det allmänna och på samma gång förvärfva en större vinst. För min del tviflar jag icke på, att denna större bankovinst skall infinna sig och kunna bidra till de vackra ändamål han omtalade. Jag förenar mig med Herr Ekman uti hans yrkande.

Friherre af Ugglas: I afseende på hvad Grefve Mörner yttrat är jag helt och hållet förekommen af Herr vice Talmannen och ber att derutinnan få förena mig med honom. Men jag vill fästa en annan ärad ledamots uppmärksamhet derpå, att då han säger, att han icke kan vara med om ett förslag, som skulle ålägga Stockholms stad stora utgifter, utan att staden blefve hörd, så misstager han sig deruti. Det föreligger icke något sådant, hvarken i Utskottets eller reservantens förslag, och allra minst i Herr Ekmans nu framställda förslag. Både Utskottet och reservanten hafva uttryckligen förbehållit Stockholms stad rätt att yttra sig i denna fråga, och Stockholms stad har frihet att derom säga ja eller nej. Hvad Herr Ekmans förslag beträffar, så skiljer det helt och hållet denna kommun från allt görande och låtande med Helgeandsholmen, och då äfventyrar väl Stockholms stad åtminstone den minsta utgiften. Herr Ekmans förslag går ut på att för Riksbankens räkning hela Helgeandsholmen skall inköpas för 1,200,000 kronor. Jag tror således, att den ärade talarens hufvudsakliga inkast mot de framställda förslagen just skulle kunna förmå honom att ansluta sig till Herr Ekmans förslag. Jag ber att få instämma i det senaste af Herr Ekman framlagda förslag.

Herr Montgomery Cederhielm: Då jag förut yrkat bifall till Herr Ekmans första förslag, anhåller jag att få afstå derifrån och instämna i Herr Ekmans senare förslag.

*Ifrågasatt
uppförande af
riksbankshus å
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Herr Björnstjerna: Då jag nu har ordet, ber jag att få besvara ett yttrande af talaren på östgötabänken. Han har beklagat, att Riksdagen afslagit begärda belopp till mycket nödvändiga byggnader. Jag beklagar det också på det högsta, men det utgör icke något skäl för mig att vilja afslå anslag till andra nödvändiga byggnader. Jag skulle hafva gladt mig åt, om de af honom omnämnda anslagen bifallits, men det hindrar mig icke att bifalla anslag till en annan nyttig byggnad. Han har talat om detta förslag, såsom om det vore framställt endast för Stockholms förskönande. Jag tror åter, att det skulle blifva till mycket stort gagn, såsom det lämpligaste och billigaste sätt att bereda både Riksbank och Riksdag väl behöfliga nya, ändamålsenliga, fullt värdiga och välbelägna byggnader. Kan jag derjemte vinna, att Stockholm blir betydligt förskönadt, så är det väl icke något skäl till att förkasta förslaget. Jag ber att få instämna i Herr Ekmans senaste förslag.

Friherre Klinckowström: Jag ber att få instämna uti Herr Ekmans senaste förslag.

Grefve Mörner: Kunde saken ordnas så, som en talare sade, att det skulle kosta ingenting eller blott en obetydlighet, så skulle jag buga mig djupt för honom och säga, att han påfunnit en förträfflig utväg. Men jag tror för min del, att saken icke skulle aflöpa så, utan att det skulle kosta stora summor.

Hvad det beträffar, att man skulle göra en så kallad god affär, så misstror jag dylika affärer, som uppgöras för statens räkning. De framställas alltid såsom goda och till och med lysande, men resultatet blir vanligen helt annat, och vinsten får man söka, hvar man bäst kan. Att Riksbankens affärsrörelse skulle vinna något märkbart på denna flyttning, det vågar jag bestrida, ty de stora affärerna och penningbehofven söka sig nog väg till det ställe, der bankhuset nu ligger; och dessutom har Riksbanken öppnat afdelningskontor på Norrmalm och kan öppna ännu flera, hvar den vill.

Jag tror, att det icke är värdt att vidare spilla många ord på denna sak. Kan det ske för intet och utan någon förlust och så, att resultatet blefve en slags skänk till det allmänna, så vore det visst en fördel; men den saken behöfver bevisas och är icke bevisad.

Herr Forssell, Hans: Sedan jag funnit, att de fleste af Kammararens ledamöter förenat sig om Herr Ekmans senare förslag, anhåller jag att få afstå från mitt yrkande och förena mig med Herr Ekman.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på de fyra nu föredragna punkterna yrkats, dels att Utskottets hemställan måtte bifallas, dels af Herr *Ekman*,

Johan Jacob, att Kammaren skulle för sin del besluta att för förvärfvande åt Riksbanken af samtliga tomter å Helgeandsholmen, i och för uppförande derstädes af ett nytt riksbankshus, anslå af Riksbankens medel en summa af 1,200,000 kronor, dels slutligen att Utskottets berörda hemställan måtte afslås.

Härefter gjordes propositioner på dessa yrkanden, och förklarade Herr Grefven och Talmannen sig finna propositionen på bifall till det af Herr *Ekman* framställda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition vid voteringen antagits afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att Kammaren skall för sin del besluta att för förvärfvande åt Riksbanken af samtliga tomter å Helgeandsholmen, i och för uppförande derstädes af ett nytt riksbankshus, anslå af Riksbankens medel en summa af 1,200,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås 1—4 punkterna i Banko-Utskottets memorial N:o 9.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 42.

5 och 6 punkterna.

Biföllos.

*Ifrågasatt
upplåtelse af
Artilleriplanen
till byggnads-
plats för nytt
hofstall m. m.*

Föredros å nyo Stats-Utskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af Artilleriplanen till byggnadsplats för nytt hofstall m. m.

Herr Montgomery Cederhielm: Mot det nu föredragna utlåtandet har jag anmält min reservation, men då den Kongl. proposition, som här afses, är af Kongl. Maj:t aflåten under förutsättning, att såväl

de staten som de Hans Maj:t Konungen enskildt tillhörige byggnaderna skulle under vissa bestämda vilkor afstås för Riksbankens räkning, och dessa vilkor icke nu kunna blifva af Riksdagen bifallna i någon händelse — emedan, äfven om Första Kammarens nyss fattade beslut skulle segra vid gemensam votering, detta beslut likväl icke innefattar de vilkor, som utgjorde förutsättning för den nu ifrågasvarande Kongl. propositionen — så nödgas jag, vid sådant förhållande, biträda hvad Utskottet föreslagit.

*Ifrågasatt
upplåtelse af
Artilleriplanen
till byggnads-
plats för nytt
hofstall m. m.
(Forts.)*

Herr Jöns Pehrsson: Då ingen har yrkat annat än bifall till Utskottets förslag, så skulle jag kunna nöja mig med att instämman deri, men jag ber att få säga, att så länge man vill hafva ett så dyrt hofstall, som de här företedda ritningarne utvisa, och så länge man icke bättre uppfattar tidsandan i detta afseende, så tror jag att man får vänta på ett sådant hofstall. Det är förvånande för hvar och en, som tänkt sig in i förhållandena, att då sådana kommunikationsmedel, som de nuvarande, finnas till hands, en regering vill framlägga förslag till ett sådant ändamål som det förevarande. Huru man än ser saken, är det tydligt, att denna summa icke kan vara nödvändig, dels till följd af de nya förbättrade kommunikationerna, och dels med afseende derpå, att, om det behöfves en förstärkning i hästantalet, så kunna hästar erhållas från de privata hyrkuskarne. Jag tror, att den regering, som framlagt ett dylikt förslag, misstagit sig på tidsandan, sådan den allt mer och mer gör sig gällande. Jag instämmer i Utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och utlåtandet bifölls.

Föredrogs å nyo och bifölls Sammansatta Stats- och Lag-Utskottets den 6 och 7 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande ersättning till vittnen i brottmål.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 48, i anledning af väckta motioner angående dels omarbetning af, dels ock ändringar i gällande Skiftesstadga.

1 punkten.

Bifölls.

2 punkten.

Herr Nyström: Vid denna sena timme ämnar jag icke länge uppehålla Kammaren; men ehuru Utskottet afstyrkt min motion, ber

*Ifrågasatt
ändring af
105 och 129 §§
Skiftesstadgan.*

*Ifrågasatt
ändring af
105 och 129 §§
Skiftesstadgan.
(Forts.)*

jag dock att få fästa uppmärksamheten på den förevarande frågan, på det den måhända en annan gång må blifva ihågkommen. Jag beklagar, att icke de ändringar i författningen nu kunna erhållas, som befunnits vara högeligen af behofvet påkallade. Hos Kongl. Maj:t har anhållan gjorts af landtmästeristyrelsen om enahanda ändring i författningen, som den jag föreslagit, men denna framställning har lemnats utan afseende, och den anhållan, jag nu gjort, har af Utskottet på hvarjehanda skäl afstyrkts. Dessa skäl anser jag dock ingalunda vara giltiga. Anledningen till min motion är den, att det nu åligger landtmätaren att ovilkorligen afemna skifteshandlingarne, de må bestå af 100 ark, vid förrättningens afslutande och detta vid ansvar såsom för tjenstefel, och att han är, enligt ett annat stadgande i författningen, icke berättigad att uppskjuta förrättningen för att sedermera hålla ett nytt sammanträde. Detta gör, att han måste antingen ligga kvar på stället kanske ibland fjorton dagar och under denna tid hålla kvar gode männen, hvilket förorsakar betydliga kostnader för jordegarne, eller ock olagligen uppskjuta förrättningen. Jag har beräknat, att dessa kostnader för de mer än 2,000 förrättningar, som under året hållas, kunna uppgå till icke mindre än 40,000 kronor, som alltså är en alldeles förspild kostnad. Då har jag likväl icke beräknat ett enda öre för den förlust, landtmätaren lider genom att ligga kvar på förrättningsstället, i stället för att han kunde upprätta skifteshandlingarne i hemmet. Uppskjuter han åter förrättningen, för att upprätta handlingarne hemma hos sig, så är han enligt författningen skyldig att bekosta resan till förrättningsstället icke blott för sig, utan äfven för gode männen. Nu går det i allmänhet så till, om han icke kan ligga kvar på stället och kvarhålla gode männen, under det han upprättar handlingarne, att han reser hem och hemförlofvar gode männen och då blir följden, att delegarne få betala kostnaden för gode männen vid afslutningssammanträdet. Jag har beräknat denna årliga kostnad för jordegarne till ungefär 40,000 kronor, och lika stor kan man antaga den förlust vara, som landtmätarne åsamkas genom att bekosta resor och förlora tid för hållande af sammanträden i och för handlingarnes afemnande. Då nu icke regeringen uppgifvit något enda skäl för sitt afslag, så har jag antagit, att orsaken dertill skulle vara, att regeringen ville hafva ett uttalande från Riksdagen om förändringens behöflighet; och då Utskottet ej heller kunnat förneka behofvet af förändringen, men ansett sig böra afstyrka densamma på den grund, att Kongl. Maj:t nyligen afslagit en framställning i ämnet, så hemställer jag, huru det skall gå till att få en så nödvändig förändring vidtagen. Jag vill emellertid nu icke göra något yrkande; ty i denna sena timme på dagen och denna sena timme af Riksdagen, lär det vara gagnlöst att yrka återremiss, hvilket eljest varit det mest ändamålsenliga, utan jag ber endast, att Herrarne ville taga frågan i öfvervägande, till dess den vid en kommande riksdag kommer att ånyo framställas.

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten bifölls.

3 punkten.

Herr von Koch: I dagens och riksdagens elfte timme vågar jag icke vara vidlyftig, isynnerhet med afseende på mitt eget helso-tillstånd, men kan icke underlåta förklara, att jag för min del gillar Herr Ekenmans förevarande förslag och den reservation, han afgifvit. Endast detta har jag velat få till protokollet antecknad.

*Ifrågasatt
tillägg till
3 § 1 mom.
Skiftesstadgan.*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och punkten bifölls.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de ännu oafgjorda ärenden, som före denna dag blifvit två gånger bordlagda, skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
